

eto I
3. februar
1975

kočevski razgledi

11955

841980/3066

Kočevska!

Deželica na robu Slovenije, obdana z gozdovi, pozabljena od sveta! Nekaj posebnega si med slovenskimi pokrajinami. Kot je nenavadna tvoja preteklost, ko so tu živeli ljudje tujega rodu in so Slovenci morali braniti svoje narodnostne pravice, tako je nenavadna skupnost ljudi od vsepovsod, ki so po vojni naselili izpraznjeno pokrajino in začeli skupno ustvarjalno življenje.

Nenavadno je okolje, ki nas obdaja: širni gozdovi s pravimi pragozdni kottički in prebivalci, ki jih drugod ni najti — medvedom in risom, svet ob Kolpi, prava podoba nedotaknjene narave, po deželi raztresene vasice in opustele goličave.

Slavna je tvoja preteklost, ko so roški gozdovi dajali zavetje številnim našim borcem in poveljstvom našega boja, v Kočevju so se prvokrat zbrali svobodno izbrani odposlanci slovenskega naroda, da odločijo o naši nadaljnji usodi.

Nenavadna je tudi vloga tukajšnjih mladih ljudi, generacije, ki zdaj odrašča in ki ji je ta pokrajina rodni kraj. V drugih krajih se ljudje poznajo med seboj rodove nazaj, pri nas pa je bila tradicija nasilno pretrgana in je nujno, da mladim posredujemo izkušnje in izročilo o nekdanjih dogodkih in naprednih prizadevanjih.

Vzljubili smo to deželico, postala je naša, zato se nam je zazdelo potrebno, da delčke vsega tega življenja in okolja upodobimo, zapišemo in predstavimo svetu. Tako je, dragi bralci, pred vami prva številka Kočevskih razgledov, prepuščamo jo vaši prizanesljivi sodbi. Zavedamo se, da ni popolna, če pa vam je vsaj delno všeč in bi želeli, da še izide, ali pa bi hoteli kaj spremeniti ali dodati, vas vabimo k sodelovanju. Zlasti bi radi več pisali o vsakdanjem življenju, o delovnih kolektivih in o tem, kako si sami upravljamo naše življenje. Tudi kolpsko dolino in njene posebnosti premalo poznamo. Živahna preteklost nudi več gradiva, hoteli pa bi enakovredno predstaviti tudi sodobno življenje.

Za začetek smo objavili nekaj drugod objavljenih del. Za naprej upamo, da bo več izvirnih prispevkov, prepričani pa smo, da bo tudi v tej številki našel vsak bralec nekaj tudi zase.

Uredništvo se zahvaljuje vsem, ki so pomagali pri nastajanju revije: kulturni skupnosti za finančno in moralno podporo, sodelavcem pa za aktivno sodelovanje ali organizacijsko pomoč.

Upamo, da bomo z izdajo Kočevskih razgledov ob osmem februarju — slovenskem kulturnem prazniku — dostojno proslavili Prešernov spomin.

Urednik

Priče smo lepemu dogodku. Kot bi zavel svež veter prek Kočevja in vzburkal duhove, ki so doslej mirovali. Nekaj se je premaknilo, zadihalo, oživelo. Kočevje, na literarnem polju brez kakih pomembnih tradicij, zapuščeno in zapostavljeno toliko let in desetletij, se je zganilo tudi na tem področju. Mlado mestece je dokazalo, da ne samo živi, ampak tudi videva stvari okoli sebe in jih zna opisati. Nismo še izgubili čuta za lepoto slovenske besede, nismo se še spremenili v robote, če znamo še prisluhniti naravi, če nam še kdaj zapoje v srcu pesem in jo zapišemo.

Pomemben dogodek je bil že, da so se kulturni delavci zavedli sami sebe in začutili potrebo, da se spoznajo med seboj, strnejo moči pa poskusijo ohraniti znanjem, kar nastaja danes med nami. Klub kulturnih delavcev v Kočevju je sad tega spoznanja in te volje. In prvi preizkusni kamen novo ustanovljenega kulturnega kluba je revija, ki je tu pred nami.

Kulturna skupnost občine Kočevje iskreno pozdravlja ta prvi pogumni preizkus naših moči, daru opazovanja in volje do izražanja. Še posebej je razveseljivo dejstvo, da izhaja velik del te številke Kočevskih razgledov izpod peresa mladih. Naj vedno več mladih ljudi sega po peresu in posreduje soljudem svoja spoznanja in opažanja! Nikomur naj kljub morebitni kritiki ne upade pogum! Kulturna skupnost bo po svojih najboljših močeh pomagala mladi reviji, da bo shodila in krepko zaorala nove brazde v kočevsko kulturno polje. Mnogo sreče na poti!

Kočevje, dne 15. januarja 1975

Miloš Humek,
predsednik izvršnega
odbora kulturne skupnosti občine
Kočevje

USTVARJAMO

Peter Vovk

V dolinici Jelenovega studenca

Med številnimi obiskovalci kočje PD Kočevje je nekaj takih, ki sprašujejo, kaj je v dolinici Jelenovega studenca lepega, kaj vidimo v tem zelenju? V čem je lepota Jelenovega studenca?

V prvi vrsti je tu lepota dreves in gozda kot celote. Že od nekdaj nosi gozd v sebi vrsto elementov deviške lepote, še posebej če raste v določenem okolju, v višjih legah, oddaljen od naselij, iz kraških skal, iz razgibanega kraškega sveta, ki nosi v svojih nedrih vodo.

Jelenov studenec ima čisto in okusno vodo. Izviri v gozdovih v večini primerov dajejo čistejšo vodo kot izviri v ravninah. Na vodni režim najidealnejše vpliva pragozd, ki na najrazličnejše načine vpija in zadržuje vodo. Samo na eni 300 let stari jelki so našli 200 kg lišajev, ki v nalivu zadržijo najmanj 200 litrov vode. Zato je v gozdovih, kjer je staro drevje, celo v največji poletni vročini zrak prijetno hladen in vlažen, saj izviri tega hladu niti v največji suši ne usahnejo.

Kaj pomeni Jelenov studenec v poletnih sušnih mesecih, je vsem dobro znano. Tu je bazen za zbiranje vode, dobro podložen z glino, ki ne prepušča vode. Ob nalivih se voda zbere v kotlu in na drevju, ki vodo počasi oddaja. Kako deluje gozd kot vodni rezervoar, lahko vsakdo vidi, če doživi neurje s ploho. Lahko se prepriča o resničnosti ljudskega pregovora, da v gozdu dvakrat dežuje. Spočetka moči dež vrhove dreves, medtem ko je pod njimi suho. Ko pa zunaj zopet posije sonce, začne rositi voda z dreves v debelih kapljah. Na tleh zadeva deževnica spet na druge ovire, ki zavirajo njeno odtekanje. Gozdna tla so pokrita z listjem, igličevjem, s strohnelimi ostanke lesa, z blazinami mahovja in lišajev. Ta plast pomeni naravno oviro, skozi katero voda le počasi pronika do prsti, skozi plasti prsti pa še bolj počasi do rudninske podloge. Vendar se niti tu ne konča počasno odtekanje vode v globino. Skozi mrežo poklin, špranj in luknjic si voda počasi utira pot do spodnjih nepropustnih plasti in podzemeljskih zalog podtalne vode. Traja nekaj časa, da se po nevihti vrača padavinska voda zopet na zemeljsko površje v obliki izvirka. Na ta način dobiva vodo tudi Jelenov studenec.

Zunanja podoba dreves vpliva na človekov čut za lepoto. Posebno lep vtis naredijo skupine mlajšega drevja, ki se s kontrastom v barvah in višinah prav dobro odražajo med starim drevjem. Sredino obvlada stara jelka, visoka 35 m, ki je kot razgledni stolp. V gozdu okoli kočje je tudi nekaj starih votlih bukev, kjer gnezdi koristne ptice. Stare bukve bo treba pustiti. Ne vse, sem in tja po nekaj dreves. Tudi kot spominska drevesa zanamcem.

Všeč nam je oblika krošnje in debla kot nosilca, razvrstitev vej, barva, sijaj, množina in gibkost. Oblike krošenj pridejo do izraza zlasti zvečer, v luninem siju. Takrat se obrisi temnih krošenj rišejo na svetlo obzorje v obliki venca

okoli koč. Drevesa, rastoča okoli koč, so kakor živa bitja, polna velikega, močnega življenja.

Lepota krošenj je različna že zaradi barve listja pri posameznih vrstah drevja, pa tudi razporeda listja po vejah, sijaja in obnašanja v vetru. Osnovna barva listja je zelena, toda zelena barva v mnogih inačicah. Posebno mesto zavzema bukev, ki je s svojo gosto krošnjo, krepkim deblom, svetlo in gladko skorjo, z lastnostjo, da ne prenese mnogo svetlobe, živo spominja na skrbno mater, ki živi odmaknjena od dnevnih dogajanj v svojem domu, ščiti svoja tla in zarodek. Pa bukovo listje! Od svetlega spomladanskega zelenila do krvavordečih jesenskih barv.

Družbo jelkam, smrekam in bukvam delajo gorski javori, ki po obsežnosti spominjajo na hrast. Živijo med sosedi vsak zase. Niso družabni. Od drugih dreves se razlikujejo tudi po tem, da imajo svetlorumeno luskavo skorjo. Jesensko listje ima nenavadno zale barvne odtenke. Na gosto prekrije tla kot lepa preproga, ki je v temni soseščini še bolj očitna.

Jelke in smreke so pa drugačne podobe. Njihova arhitektura je pravilnejša. Temna barva daje okolici resen, pa tudi enoličen in posebno zvečer mračen videz. V vencu nanizane veje, stožčaste krošnje in ravna debela imajo nekaj monumentalnega. Brez teh dreves, brez gozda bi bilo okoli koč pusto.

Skorajšnje prebujenje

Ob uri, ko je začela temina bledeti, je zasijala izza smrek zgodnja danica. Skozi goste veje smrek se je prikradla jutranja zarja, nato sončna svetloba skozi mrežo vej, skozi sence jelk, posijala je v še tako senčne kotičke. Rosne zelene smreke se svetijo, vrhovi blešče. Omamna luč dere iz višin in ustvarja sanjske silhuete. Zlati sončni prah je zalil drevesa. Veje se iskre od kapljic, kot da bi curljali sami bleščeči dragulji. Zlata luč sonca plava na vodi Jelenovega studenca, ki se peni na gozdni jasi.

Slišal sem jutranjo tišino v šumenju, ki se je spremenilo v šepet prebujajočega se gozda. Nekakšen svet molk se je spuščal z bradatih bukev in jelk. Obstal sem v sanjskem molku. Tišina in samota sta odkrili svojo slast. Zazvenele so srebrne strune taščice nad mojo glavo. Mehki prozorni glas se je razlil med smrekami. Čudežni so ti tenki glasovi. Veter mi veje nasproti, lahen in tih. Smreke pri studencu se zibljejo v tihem jutru.

V čudih se razgrne vse svetišče. Po drevju se vžgo luči. Čudapolne so jutranje urice, ko zlate sončne niti božajo zelene trave in rože pokrite s srebrno roso, stare panje, trdo hrapavost drevesne skorje, lišaje po drevju, mrke drevesne gobe, skale obdane z žametnim mahom, bradate bukve in jelke, storže smrek, suho listje, iglice, vse, vse. Iz bilke, iz rože, iz vej je kipel za vzdihom vzdih. Rosa je srebrila tla, ptice so pele po drevju, frfotale s perutmi, se kopale v rosi in soncu. Trave in rože so se ovenčale z rubini. Kakor v sanjah slepec hodim med drevjem, med petjem ptic. Zgodnje jutro se spreminja v luč, toplo, polno junijskih vonjav. Svetlo trepetajoče rosne kapljice se tope na lapuhovem listu, na robu se ustavljajo in blešče. Obrisi drevja niso več sivi in nejasni, vse je že zbudeno. Jelenov studenec se lahko giblje.

Ptiči vnamajo drug drugega in si prižigajo pevski ogenj. Marjetice odpirajo cvetove. Slišim stopinje, ki šume v listju. Napenjam ušesa, da bi slišal sleherni, tudi najmanjši šepet. Slišim veverico, samčka in samico. Drevesa se mi zde dobra bitja, polna moči in sreče v negibnosti. Mlade jelke so prepojene z vonjem po kadilu in smoli. Po gozdu se razliva praznična milina. Širni svodi poslušajo

moje korake, ki jih duši mehki mah. Drevje se pogovarja o meni. Zdi se mi, da se dolinica Jelenovega studenca ob pogledu name dobrodušno smeji. »Pst!« slovesno šušti od veje do veje. Siničke, dolgorepke, me spremljajo. Ustavljajo se in pazijo, da ne bi zašel. Objema me dehteča tišina v slovesnem pričakovanju.

Šel sem k izviru Jelenovega studenca. Pod stopinjami so pokale suhe smrekove vejice. Čista voda me je potešila. Jelenov studenec se ne skriva pod zelenjem kot ravninski izviri, na dan prihaja v soncu, iz tal vre.

Zagledal sem se v star, razpadajoč panj. Stara bukev se je s svojimi dolgimi koreninami kot s kremplji zagrizla v veliko skalo. Ponosni gorski javor je kakor star berač, zakrpan do tal. Skale, obrasle z žametnim mahom, so kot dragocene perzijske preproge. Stara jelka je kot drzen potepuh, ki meni, da se mu nihče ne more približati. Le pridi, če si upaš! Vedno imam občutek, da sedi za staro bukvijo, ki je ni več pri vhodu v dolinico, škrat in uživa razgled. Vedno sem poln spoštljivega pričakovanja. Tako mi je pri srcu, kot da nepovabljen hodim po pragozdu in ves čas čakam, da bom srečal velikega rjavega medveda, gospodarja tega sveta.

Večer ob ognju v mlaju

Bolj in bolj se je mračilo. Vse niže se je spuščala tema. Polovica doline je že utonila v sivini. Dolge sence črnih jezikov so tipale proti koči in prek nje. Na večerni paši so nas še enkrat obiskali cicibani, obirali drevesno skorjo in tiho čebljali. Čez čas se je slika spremenila. Sonce se je poslovilo od nas in se skrilo za konture drevja. Mrak se je spustil med drevje do zadnje veje. Bil je mlaj. Tema nas je zagnila z obema rokama.

Drva za ogenj sem začel pripravljati že pozno popoldne. Zložil sem jih na ognjišče v obliki drvarske kope. Ko se je stemnilo, sem kopicco zažgal. Švignil je plah plamenček in se počasi vil navzgor. Dim se je začel sukljati med smrekami. Sedel sem ob ognju na hladu in strmel vanj.

Nenehno je spreminjal svoj obraz. Grel sem se ob njem, razsvetljeval je okolico, pekel krompir, prasketal in še kaj. Temno je bilo kakor v rogu. Navdajala me je starodavna domačnost. Tu mi je stari čarodej-ogonj, tisočletni spremljevalec človeka, govoril posebno toplo in mikavno zgodbo. Zamislil sem se vanj, ker se mi je v temni noči razodel tako neprikrito in toplo.

Bil mi je brat. Grel me je in dajal luč. Osvetljeval je okoli sebe drevje različnih debelin, oblik in višin, polno čudno divje, fantastične vsebine. Začel je čudno stokati in cviliti. Če sem ga grebel, je vzplamtel in metal sršeče iskre, ki so za trenutek razsvetlile okolico in zopet izginile v temi. Če sem mu dal jesti smrekove veje, je prasketal, pokal, tulil in pošiljal iskre visoko v zrak. Če sem ga hranil z bukovino, se je oglašal drugače. Tako glasbo sem poslušal na dopustu vsak večer ob mlaju.

Razkrij skrivnostna mišljenja

Ob polnoči sem se odpravljajal spat. Ko sem ležal na pogradu v mračnem prostoru, me je prevzela ganljiva želja, da bi si zadržal v spominu vse podrobnosti tega prostora, saj hodim v to kočjo pri Jelenovem studencu že 17 let. Rad bi si za vse življenje ohranil prvotno podobo kočje, kuhinje in kmečke sobe, stropa in sten iz lesenih brun, z rdečimi nageljni popleskanih oken, majhnih, kmečkih, z železnimi mrežami. Pločevinasta peč je zardevala od sramu, ko je ogenj zagorel.

Rad bi si zadržal v spominu ljudi-planince in ljubitelje narave, ki so hodili tod, njihovo obnašanje, obleko, obraze, razpoloženje v somraku, zehanje, pogrko-

vanje, smrčanje, pritajeno govorjenje in zadržan smeh. Rad bi si zadržal ganljivi čar in silhuete ljudi pri ognju, obrise njihovih obrazov, duh po žerjavici in po pečnem krompirju. Rad bi si zapomnil pogled skozi okno, v pojemajoči ogenj, v čudno svetlobo po kuhinji, ko sem se spravljal spat. Ta hlod bi si rad zapomnil, ki z njega visi petrolejka in rahla pajčevina, ki je zadrhtela nad menoj.

Polh Polde z mladiči in stara polhovka, ki si je napravila gnezdo v kmečki sobi pod plohi, ne smejo v pozabo. Ničesar ne bi rad pozabil, nobenega giba in nobenih sanj, nobenih negibnosti in nobenega nemira, nobenih majhnih stvari, ki se mi izmikajo. V dogajanju v koči odkrivam vedno bolj človeški značaj.

Z bolestjo opazujem svet okoli sebe

Kako mnogo se je tod spremenilo. Ne mahajo mi v pozdrav stare bukve polhovke in bradate jelke. Ne siplje sonce več velikih senc skozi njihove veje. Dolina je svetla in prazna. Motorka je bukvam in jelkam zmlela kosti. Edino prastara jelka še stoji. Prizanesla ji je žaga. Milost božjo še deli z mladjem, ki bujno sili v višino. Nikogar ni, noben znan obraz se ne prikaže. Zdaj so tista plodna leta prešla. Drugačen sem postal. Gledam Jelenov studenec, zlato dolino, Mestni vrh, vesele obraze prijateljev, ogenj, dim... Nisem več tisti kakor nekdanje dni. Krvniški pajek zapreda spomine v svoje mreže.

(Planinski vestnik, letnik 71/1)

Rudolf Mohar

PESEM UDARNIKOV

*Mi smo sinovi trdega boja,
boja za lepše življenje sveta.
Pesem kladiva in srpa in stroja
nam prekalila je srca do dna.*

*Tito nas kliče in domovina,
kliče preteklost nas naših usod...
Z nami koraka vsa naša mladina,
z nami koraka ves delavski rod.*

*Ni nam žal znoja ne žuljev ne truda;
v delu se združnost, enotnost gradi.
Strnimo vrste, da ustvarimo čuda:
v sreči in miru naj svet zaživi!*

*Partija, Tito, vse ljudstvo je z nami.
Stroj v tovarnah zdaj lepše pojo.
Srečno življenje skujmo si sami
v zemlji trpeči, oblití s krvjo!*

Rudolf Mohar ✓

Partizanski Rog

Sovražnikova ofenziva se je bližala roškim gozdovom. Grmenje in pokanje je bilo vedno glasnejše. Vasi so gorele, da je bilo videti, ko da je Kočevska postala velikanska goreča bakla. Starčki, žene in otroci so se stiskali v strahu, kajti fašistična zver je divjala z vso brezobzirnostjo: pred njo sta se širila ogenj in groza, za njo pa so ležali mrtvi in zijala nema pogorišča. Ljudem se je zdelo, ko da je vdrla v deželo strašna pošast, hujša od pravljičnega zmaja, da bi se okopala v krvi in naužila trpljenja nedolžnih ljudi.

Partizani so se borili hrabro kakor levi za vsako drevo, a vendar jim ni kazalo drugega, kot umikati se pred stokrat močnejšim sovražnikom. Tudi ranjenci so se borili, dokler niso omagali. Z zadnjimi močmi so poljubljali puške in jih izročali tovarišem z besedami: »Streljajte, streljajte krvoločne zveri!«

Med njimi je bil tudi partizan, ki mu ni mogel nihče do živenga. Kjerkoli se je pojavil, je med sovražniki sejal strah in trepet. Vendar tudi njemu ni prizanesla sovražnikova krogla. Ko ni mogel več, se je umaknil v goro, da ne bi živ padel fašistom v roke. Tik pod vrhom je omagal in se sesedel v mah pokraj mogočne skale.

»Nič več ne morem...« je spregovoril tiho. »Še malo, pa bo po meni.«

A komaj je to izustil, se je pred njim pojavila vitka košuta in ga nepremično gledala.

Partizana je ob pogledu nanjo vsega prevzelo; zazdelo se mu je, da ga s svojimi lepimi očmi boža in pomiluje. Pa je rekel: Pridi bliže, košuta! Nič se me ne boj, nisem lovec. Moja puška strelja le okrutne fašiste. Pa tudi teh ne bo mogla več, kajti, glej, težko sem ranjen...«

Zelo se je začudil, ko je košuta kar iznenada spregovorila.

»Nisem košuta,« je rekla, »pač pa deklica. Ime mi je Veronika. Davno je že od tedaj, ko sem živela tam doli in s pesmijo hrabrila ljudi, da niso omagali pod nasiljem. Tedaj je stal na tem mestu grad, v katerem je prebival graščak, ki je imel v prsih ledeno srce. Ljudi je priganjal, da so orali in sejali, jeseni pa se je s svojimi hlapci spustil v dolino in odpeljal vse pridelke. Če je kdo le zagodrnjal, so ga pretepli, odvlekli s seboj in vrgli v stolp smrti, od koder se ni nikoli več vrnil.

Nam zategadelj ni kazalo drugega kot trpeti. Vendar je v prsih ljudi tlel upor in čakali so le priložnost, da bi se maščevali. Ko jim je bilo najhujše, so prišli k meni in me zaprosili: »Zapoj nam, Veronika, zapoj nam kaj takega, kar nas bo ohrabilo!« In s solzami v očeh ter z radostjo v srcih so me poslušali. Tako hvaležni so mi bili, da so mi prinašali v dar svoje zadnje grizljaje. Pa sem vse odklonila, rekoč: »Ničesar ne potrebujem zase; dovolj mi je, da vas vidim močne in trdne v prepričanju, da bo nekoč lepše...«

Graščaka je to zelo jezilo. Tudi moje petje mu je bilo zoprno. Zato me je zasovražil in nekega dne je ukazal, naj me vržejo v stolp smrti. Tedaj je spregovoril: »Tako bom storil z vsemi, ki hujskajo moje podložnike!« Zakrohotal se je, da me je stisnilo v prsih, in dodal: »Zdaj bo moj bič vse drugačno pesem zapel! Hahaha...«

Tega ljudje niso mogli prenesti. Navalili so na grad in ga razdejali. Ker pa niso bili dovolj uporni, jih je graščak s svojimi hlapci kmalu premagal in se kruto maščeval nad njimi...

Meni se je posrečilo zbežati v gozd. Zatekla sem se k dobri vili, ki me je sprejela z veseljem. A ker ne bi mogla tam drugače živeti, me je spremenila v košuto in rekla: »Kadar se boš hotela preleviti, pojdi k Jelenovemu studentu in se pred sončnim zahodom okopaj v njem...«

Vse to je slišal grajski lovec, ki je dobro vilo zelo sovražil. Da bi se ji maščeval, je stekel h graščaku in mu povedal, kaj se je z menoj zgodilo. Ta je v divji jezi pograbil meč in odhitel nad dobro vilo. Hotel jo je zabosti — pa je, namesto njej, porinil rezilo sebi v srce... Še preden pa je umrl, se je obrnil k meni in se škodoželjno zarežal: »Ne, košuta, ne boš se več prelevila! Odslej te lahko reši le človek, ki bi ti dal piti svojo srčno kri...«

Potem sem živela še dolgo dolgo v srcih ljudi. Nihče ni rekel drugače, če je nanesla beseda o meni, kot »naša Veronika«. Ni bilo pa še nikogar, ki bi mi bil ponudil svojo srčno kri in me rešil...«

Partizana je pripovedovanje košute vsega prevzelo. Komaj je prenehala govoriti, je rekel: »Ali ti morda jaz lahko pomagam?«

»Da,« je prikimala košuta in dodala: »Bila bi srečna, če bi se lahko vrnila med ljudi. In tudi tebe bi osrečila: vsaka želja, ki bi jo izrazil, bi se ti izpolnila.«

»Na, le pridi in pij!« je rekel partizan, »bojim se, da ne bi bilo prepozno...«

Košuta je pristopila in pila. Komaj pa je napravila tri požirke, se je spremenila v lepo deklico.

Partizan je strmel in ni si mogel kaj, da ne bi vzkliknil: »O lepota, mar nisi ti moj ideal — Svoboda, o kateri sem sanjal, se boril zanjo in prelil svojo srčno kri...!?!«

Deklica ni odgovorila, nasmehnila se je in rekla: »Zdaj je vrsta na tebi: izbiraj!« In ne da bi čakala na odgovor, mu je namignila: »Hočeš biti srečen?... Samo reci in popeljala te bom tja, kjer bova živela v miru in zadovoljstvu. Karkoli si boš zaželel, boš imel. Vedno bom pri tebi, prepevala ti bom pesmi in te neizmerno ljubila...«

Partizanu se je zdel dekličin glas tako čudovit, poln lepote, ko da bi poslušal pesem o sreči in radosti. Že je hotel reči — pa je pred njegovimi očmi zaplesalo tisočero obrazov, trpečih, izmučenih, lačnih... Zazdelo se mu je, da vidi partizane, kako se bore. V prsih vseh je ena sama želja: vzdržati, zmagati! Pa se je odločil in rekel:

»Ničesar ne potrebujem zase. Pojdi med moje partizane in jim vlivaj s svojim petjem moči in poguma, da ne bi omagali! Moje največje zadovoljstvo bo, če bodo naše žrtve poplačane z zmago...«

Komaj je to izrekel, je završalo, ko da se je zaoril glas iz tisočerihih grl. Zlil se je v čudežno melodijo, ki je napolnila bližnjo in daljno okolico z navdušenjem in hrepenjem... Partizan se je dvignil, kot bi bil brez teže, in z nasmehom na ustih ter s stisnjenimi pestmi zaklical proti roškim gozdovom: »Hura, tovariši! Streljajte, streljajte okrutne zveri!«

In ko se je zgrudil na tla, se je zdelo, ko da je v Rogu oživelo vsako drevo, vsak kamen, vse, kar je obkrožalo partizane. Borci niso čutili več ne utrujenosti ne lakote, zakaj nepopisno junaštvo jim je napolnilo prsi. Stisnili so puške in streljali, streljali. Kjerkoli se je pokazal partizan, so padali fašisti kot snopi. Kmalu sta fašiste popadla strah in groza — in srečen je bil, kdor je lahko odnesel zdravo kožo...

Odslej je bil Rog dom partizanov. Ljudje so mu rekli Partizanski Rog. Od tam se je Veronikina pesem razlegala na vse strani, in zdelo se je, ko da vabi skrivnostni glas v boj za srečo, za lepše življenje. In vsi, ki so šli v partizane, pravijo, da jih je ta glas spremljal povsod v bojih in tam, kjer je bilo najhuje, vse do zmagovitega konca.

Vekoslav Figar ✓

Zimska noč

Noč srebrna.
 Vsepovsodi mesec iskre kreše,
 vsepovsodi po planjavi sneg se v mesecu leskeče.
 Truden, v misli zatopljen, korak v korak prestopam,
 nate mislim in želim si, da bi se kljub sponam
 srečala v goljavi,
 roke si zvezala
 in sanjave
 očke da bi mi v poljub podala.
 Temna okna tvoja v mesečini motno v noč žarijo,
 trdno so zaprte mrke duri,
 zvezde svetle v tiho noč bleščijo,
 v mislih tožnih samcat mi korak odmeva
 v pozni uri.

Igralki

Igranje je mnoštva človeških usod čustvovanje,
 Garanje, trpljenje, veselje in tugo pomeni, bolest,
 Razvijanje umskih vrednot in srčnih dobrin
A tudi razdajanje sebe, vseh notranjih sil.
 Lepota igranja je ustvarjanje novih prvin,
 Krasota ustvarjanja duše čuteče prelest,
 Igralcu ob igri dognani užitek in praznovanje.

Marija Šulman ✓

Epilog neke mladosti

V podstrešni sobici je bilo temačno, da sem komaj našla železno kljuko, s katero sem odprla lino na strehi. V notranjost je puhnil svež zrak in zimsko sonce je posijalo na police, ki so bile polne stare šare, zaprašenih knjig in starih časopisov. Soba se ni skoraj nič spremenila, samo plast prahu je bila debelejša. Nasmehnila sem se ob misli, kako smo se vedno jezili na očeta, da spravlja vso to šaro na podstrešje, zdaj pa sem izkoristila svoj obisk za to, da bi morda tu našla knjigo, ki sem jo zaman iskala v knjigarni. Pričela sem brskati po policah. Med iskanjem mi je pogled obstal na zvezku z modrimi platnicami, na katerem je z drobnimi črkami pisalo »Moj dnevnik«. Kakšni otročji, smešni zapiski. Pozorna sem postala na kratko pesmico, ki je bila zapisana v zvezku. To je bil moj dnevnik in ta pesmica me je tisti hip popeljala v dogodek mojega otroštva.

Marika je bila drobno dekletce, ki je stanovalo v naši ulici. Bila je morda dve, največ tri leta mlajša od mene. Približno do mojega dvanajstega leta je bila vedno

v moji družbi. Nato pa smo se večje deklice že izločile v svojo skupino, kajti zdele smo se same sebi že neverjetno odrasle, imele smo zelo pomembne razgovore. Skratka, ni nam bilo več do neumnega skakanja po ulici in igranja s punčkami iz cunj. To je bila tista doba, ko sem se začela ogledovati v ogledalu in vsa nejevoljna potiskala s prstom nos navzgor, ker se mi je zdel veliko predolg, pa še zavihan ni bil. Bila sem nezadovoljna s svojo zunanostjo in na nesrečo sem začela tako divje rasti, da sem bila kmalu sita pripomb odraslih: »Ta pa raste kakor konoplja«. Postala sem bolj vase zaprta. Mama mi je govorila, da sem čudaška. Najraje sem zlezla na hruško, ki je rasla na našem vrtu, kjer sem v njeni krošnji imela rogovilast sedež, in tam prebiralala knjige. Večkrat pa je po majavi strehi naše drvarnice prilezla k meni sosedova Marika. Čeprav je nisimo sprejele v svojo družbo, ker je bila mlajša od nas, me je vedno zasledovala. Imela je navado, da je obuvala mamine čevlje, da bi bila videti večja. Kadar se je takšna pojavila pred mano, me je vedno spravila v dobro voljo in tedaj sem ji prebiralala knjige. Smejati se ni znal noben otrok v ulici tako prijetno in nalezljivo kakor ona, samo njene oči so pri tem vedno ostale otožne. Imela je posebno lepe oči, da smo ji to zavidale vse deklice v naši ulici. Barve se ni dalo določiti, ta trenutek so bile modre, nato zelenkaste in potem sive.

Nekaj dni že ni bilo Marike k meni, ko sem zvedela, da so jo odpeljali v bolnišnico. Ne vem natančno, koliko časa je bila tam. Spominjam se samo, da so jo pripeljali domov, ker ji ni bilo več pomoči. Odrasli so govorili, da ima levkemijo in nisem vedela, kaj to pomeni. Odločila sem se, da jo obiščem. Stopila sem v sobo. Zbrani so bili vsi sosedje. Ležala je na postelji, bledega obraza in z razpokanimi ustnicami. Neka soseda ji je zdaj pa zdaj vlačila ustnice z mokro krpo. Približala sem se postelji, iz ust sem spravila samo nekaj momljajočega, kar naj bi pomenilo: »Ali me poznaš, Marika?« Gledala me je s prosečimi očmi, kakor da bi hotela nekaj povedati. Meni pa so brnele po glavi, mi razbijale v sencih in pošastno lezle po vsem telesu polglasne besede sosedov: »Ne bo dolgo, dneva ne pričaka.« Slišala sem plešastega poštarja: To bo lepa smrt, samo zaspala bo.« Marika je vzdigovala svoje težke, črne trepalnice in jih zopet spuščala, kakor da se trudi, da ne bi zaspala. Vrtelo se mi je v glavi, hotela sem kričati, obupano sem gledala obraze, ki so se mi zdeli pošastni, celo obraz Marikine mame se mi je zdel brezizrazen. Ne vem, kako sem prišla ven.

Tisto noč je Marika umrla. Njeni sošolci in otroci iz ulice so jo zasuli z zvončki, kajti ravno takrat je bila pomlad. Bila je oblečena v belo in njen prosojni beli obraz se je tako ujema z belino pomladnih zvončkov. Tisto pomlad nisem utrgala niti enega samega zvončka. Na pogreb nisem šla. Nekaj dni sem tavalala kakor izgubljena, nikjer nisem imela obstanka, celo svojega skritega kotička na hruški nisem več marala. Zdelo se mi je, da so celo ptice na drevu preglasne. Zato sem se zatekala v podstrešno sobo, kjer sem se po mili volji izjokala. Nikoli nisem hotela pred drugimi pokazati solz, zato me je mama vedno imela za trmasto. Skozi lino v strehi se mi je vedno zdelo, da vidim najlepši del našega mesta, pogled na naše malo mestece, obdano s smrekovimi gozdovi, se mi je zdel vedno veličasten, to me je pomirjalo. Tu sem tudi po tistem doživetju v svoj dnevnik napisala pesmico »Epilog neke mladosti«. Ne vem zakaj, toda po tistem mi je bilo lažje. Domači so govorili o meni, da sem se spremenila, da sem postala že skoraj odrasla in resna.

To je čisto navadna, otročje napisana pesmica, ena izmed takih pesmi, kakršne na skrivaj v svoj dnevnik piše na tisoče deklic, ko odraščajo. Meni pa pomeni nekaj več, spominja me na dogodek iz moje mladosti, ko sem se prvič resnično srečala z življenjem in smrtjo.

Franc Lovšin

Ko bomo nadljudje

Koliko zaslužiš zdaj z rokami,
nihče ne ve,
koliko na šiht grede
prehodiš zdaj z nogami,
ne vpraša te nihče.
Kaj lahko napraviš z glavo,
ki prav je naravnana?

Ko se v računalnik spremeniš,
rok in nog se iznebiš.

Kdo te vprašuje,
kako bodo živeli,
ki nimajo komolcev,
nimajo pet,
nimajo stricev
ne tet,
ki jim je vest budna,
izčrpana glava pa težka, trudna?

Kaj glava!
Računalniki store,
da se bodoči nadljudje
že kar brez glave narodel

Franc Lovšin

Past

Kot od hudiča obsedeni
rinemo v kraje tuje,
brez potrebe, nuje,
češ tam obogatimo.

V norčevskih capah se kažemo,
ko sebi in drugim lažemo,
da v tujini ne trpimo.

Pošiljamo jim tja parole:
Domov! Domov! Domov!
Vse hudo je za nami!
Ker semaforji zeleni so prižgani,
pridejo,
si ogledajo,
z roko zamahnejo in zopet odidejo,
da se morda nikoli več ne vrnejo.

Doma pa ostanejo stari ljudje
in negodni otroci tako neznansko
sami ...

Kruha kar zaužijejo,
pod nohtom lahko skrijejo,
saj le hudiču gre v slast!

Ljudje božji,
kdo nam je nastavljal past
in ga še niso obesili?

Franc Lovšin

Grabež

Ko čas življenje že odnaša,
do kraja človek se obrabi,
in ko nemirna luč že ugaša,
z zadnjimi močmi še grabi,
čeprav v prazno,
grabi,
grabi!

Franc Lovšin

Nimam sreče

Čeprav sem bistre glave,
nimam sreče prave,
vse življenje le izgubljam.

Če travca kdaj mi zeleni,
jo puhloglavec že najzadnji
tik pred nosom pokosi.

Franc Lovšin ✓

Jutro

Ko prihajaš,
po cestah ugašajo luči
in metulj,
še ves topoglav od noči,
se blesti v jutranji rosi.

Prihajaš, lepo in kruto,
ko se telo nerado prebuja iz polnočnih sanj.
Prihajaš, neizprosno dosledno
in groba sirena najavlja tvoj prihod.

Še dandanašnji ne vem,
ali te sovražim ali ljubim,
kruto delovno jutro.

marjanca kočevar-colarič

pojdi, greva . . . ✓

pojdi, greva
nad kaskade
mesečine.
ti boš igral
čudnega popotnika
in jaz bom tvoja
črna beračica.
igrala bova
na najvišji
kaskadi mesečine.

dva samotna jezdeca noči.

ko se bo
srebrna pot
umaknila meglenim
pajčevinam,
se bova utopila.

ti v modrem,
jaz v rjavem tolmunu.

marjanca kočevar-colarič

uokvirjena med zidovi ✓

gledaš me in ne veš,
da sem med temi zidovi
neka uokvirjena tančica
iz črnega tila, ki diši
po potrzanem mladem smrečevju,
in ne veš, da sem molk sredi molka
in najtemnejši krik sredi krika.

ti si sonce najvišjih sonc
in edino oko med tolíkimi,
ki ne najdejo modrine svojega nastanka
in črnega jarka vseh stvari,
ki so obležale v njem,
pa jih vsa voda njegovih kotov
stoletja ni mogla sprati.

če se ti kdaj zazdi,
da si me našel,
mi izderi vse trne
iz razpetih udov
in me poškopri
s svojo spravljenostjo svetlobo.

marjanca kočevar-colarič

beseda zate

domovina, višja si od sonca,
pregažena in krvava, preznojena
in prekopana zaradi ljubezni.
po tvojih žilah se pretaka kri,
ki si je niso izmislili pravljíčarji;
je rdeča in topla tekočina boja.
in tvoje belo okostje je iz kosti,
ki so se umirile ob dnevu zmage.

z vsakim dnem, junaškim in polnim,
ti gradimo višje slavoloke
in vse gostejše in močnejše so mreže
med tvojimi ponosnimi vrhovi;
in pomoli naših svetlih misli
se kopljejo do vijoličnih daljav oceana,
ki je svetovno morje zemlje in jupitra
in venere in saturna in marsa in vseh zvezd,
ki so svetile edine prave smeri,
ko se je šlo za vznožje dneva ob vrhu teme.

glej, tu smo zdaj, na obronku neizmerne žare
in vemo — ti ne potrebuješ več elegij,
kajti tvoja žalost je v tvojem okostju
in v tvojih vrhovih in postrvjih studencih.
naša beseda je naša daritev zate: *domovina*.
to ni krušna beseda. to je plamen in kruh
in polje pšenice in grb mrtvih in živih.

stojimo na obronku tvoje neizmerne žare
in visoka himna raste sredi tvojega vrta.

marjanca kočevar-colarič

ves čas za menoj

venec stopinj hodim.
križam ga po sredi
s temnim molkom,
z obrabljeno besedo.

kako dolgo je še
do škrlatnega petja petelinov!

bojim se spet iti
mimo rumenega obzidja.
kako globoki tolmeni so v njem!
in koliko grmovja,
v katerega bi skrila
vse rituale
najinega porušenega templja.

marjanca kočevar-colarič ✓

jutro

regratovi cvetovi —
kakor rumeni pepel sonca.

drevesa klečijo pred modrino
ni njihova lesena molitev
se spreminja v zelene cekine.

kakor prgiščice rosnih biserov
držimo na dlaneh
drobne kristale prozornega jutra.

Rado Meglič

Major, ustreljeni boste!

(odlomek)

Naglo se odpro vrata. Vstopita Erik in Črt ter Sandi. Otrkavata sneg s škornjev. Črt ima Erika v previdni oddaljenosti.

ČRT: Tale major nikogar ne pozna!

SILNI (Črtu): Črt, nekaj novega imam zate.

ČRT: Kaj pa takega?

SILNI: Preberi tale lističa! Zanimiva sta.

ČRT (Vzame lističa. Bere.): Res zanimivo! (*Eriku*) Gospod major, je tole pisal vaš sodelavec?

ERIK (Vzame in bere): Da.

SILNI: Poslal sem po Normana.

ČRT: Kaj ima Norman opraviti s tema lističema?

SILNI: On je bil vodja patrola, Breza in Jovo sta bila z njim.

ČRT: A, tako?

SILNI: Zaslišali ga bomo.

ČRT: Pravilno! (*Besno vstopi oboroženi Norman*)

NORMAN: Ne pustite me in ne pustite, da bi enkrat po človeško zaspal. Kaj hočete od mene? (*Gleda okoli sebe.*)

ČRT: Komandant te je klical.

SILNI: Norman! Sta bila Breza in Jovo s teboj na patroli?

NORMAN: Bila. In kaj potem?

SILNI: Pogovoriti se morava.

NORMAN: Je kaj narobe?

SILNI: Je in ni, kakor pač gledaš na stvar!

NORMAN: Imate kaj proti meni?

SILNI: Ne, toda tole pa le preberi!

NORMAN (Bere.)

ČRT: Breza in Jovo sta to našla v svojih žepih!

NORMAN: Tega nisem pisal jaz, zato me vse skupaj nič ne briga.

SILNI: Morda bi te pa le moralo. Sicer pa, ali je kdo rekel, da si ti pisal? Listka smo ti le pokazali.

NORMAN: Nekdo je ponaredil mojo pisavo!

SILNI: Obrnite se, gospod major! (Normanu) Ali ga poznaš?

NORMAN: (Ga prepadeno gleda) Ne!

SILNI: Gospod major, ali morda poznate tegale človeka?

ERIK (molči).

NORMAN: Ne pozna me! (kriči) Tovariši! Ste znoreli? Tovariši pamet!

(Obupano gleda na vse po vrsti, videti je, kot bi pričakoval razumevanje).

STRIC: Norman! Tomo je verna priča, da si izdal položaj nad Skomarji!

NORMAN: Ni res! Vse to so očitne laži!

STRIC: Tomo ni lagal! Izjavo je podpisal tudi Orel!

SILNI: Organiziral si upor v bataljonu na rovaš Triglava!

NORMAN (zakriči proti Eriku): Svinja gestapovska! A ti si vse to izčeval. Rafal ti spustim v čreva. (Hoče

Vsi se spominjamo uprizoritve drame Rada Megliča »Major, ustreljeni boste«, ko jo je za dan republike 1972 prenašala jugoslovanska televizija. Na sliki prizor iz drame: major-Demeter Bitenc, obveščevalec-Janez Vajevec

repetirati brzostrelko. Vera v hipu potegne revolver).

NORMAN: Tovariši, saj ste ob pamet? *(Vrže orožje pred Vero in obupano gleda navzoče).*

SANDI: Norman! Tudi Bojana si zaklal na moj račun!

NORMAN: Tebi ne bom odgovarjal!

SILNI: Ali si ga zaklal ali ne?

NORMAN (nesramno): Dokažite mi, vendar, če morete! Nimate dokazov, nimate prič!

SANDI: Da nimamo? Ti bom pa jaz dokazal!

NORMAN (grozeče): Tebe bi moral prvega!

SANDI: Tovariši! Nemci so našim mrličem obračali žepe. Zakaj? Zaradi takšnih lističev! *(Pokaže na lističe).*

ČRT: Komendant! Norman je aretiran!

ERIK: Kamerad Tine, jaz nisem povedal ničesar. Sam si se izdal.

NORMAN (Obupano gleda okoli sebe. Molči.)

SILNI: Torej, ali priznaš?

NORMAN (molči).

SILNI: Samo to še povej, kaj te je vendar privedlo do vsega tega? Saj smo bili vedno dobri tovariši.

NORMAN: Lani sem bil na obisku pri svoji družini. Imam ženo in hčerko, štiri leta je stara. Ko sem prišel domov, so me ujeli. Moj brat Tone je bil tedaj pri švabski policiji, on me je izdal. Gestapovci so me v Piskru mučili. Odpeljali so me nazaj domov. Ženo so postavili pred zid skednja in jo hoteli ustreliti, otroka pa so pred mojimi očmi hoteli zaklati. Šlo je za mojo družino. Moji družini se ne bo nič zgodilo, če jim obljubim sodelovanje. Obljubil sem in začel izdajati. Ko sem prišel v vaš bataljon, so me povezali s temle majorjem. To bi bilo vse! Zdaj pa storite z menoj, kar se vam zdi!

SILNI: Norman! Ukazati moram izvršitev kazni brez sodne obravnave. Bil si izdajalec! Razumeš?

NORMAN: Razumem, tovariš Silni!

SILNI (Stricu in Srnjaku): Izvršita ukaz! Major, ustreljeni boste! *(Eriku)* Samo prej nam boste morali še kaj povedati. *(Srnjaku in Stricu)* Dajta ga pod dvojno stražo!

(Odideta z Erikom.)

OGLEDALO ČASA

Fran Saleški Finžgar

Moje službovanje v Kočevju

Drugega decembra 1896 sem popotoval s svojo skromno kaplansko opravo v mesto Kočevje. Povedati moram, da sem odhajal s silnim odporom v srcu. Ne zoper dekret sam, ampak zato, ker sem moral med Nemce in me je iz golih narodnih vzrokov zelo bolelo. Takoj drugi dan sem moral iti že v ranem jutru daleč obhajaj staro ženico. Sirota ni hodila v šolo, bila je nepismena in zato je govorila samo pristno kočevsko narečje. Nobene besede nisem razumel. Stavil sem ji nekaj vprašanj in mi je tudi le za silo odgovorila. Pa sem rekel: «Bog te razume, jaz te pa odvežem. Vade in pace!» (Pojdi v miru.)

V Kočevju je bilo prvo leto zelo lepo. Narodnih bojev še ni bilo, Kočevjarji so nas slovenske kaplane zelo radi imeli, svojih — kočevskih — so se celo branili in pravili: »Wir haben lieber eine Windischen (rajši imamo Slovenca).« Ljudje so bili gostoljubni, želeli so nas v družbo, nam postregli zunaj po vaseh, ko smo hodili daleč obhajaj.

Tudi v šoli smo se z učitelji kar dobro razumeli. Jaz sem jo sicer naletel, a sem zmagal.

Kočevje je zelo obsežna župnija. Saj ima enajst podružnic. Do nekaterih je zelo daleč. Peš tudi po dve uri. Redna šola izven mesta, ne v Kočevju, je bila samo v Livoldu (dvorazrednica, eno uro daleč). Po dveh drugih vaseh so zasilne šole. Tja smo zahajali samo za pouk veronauka. V eni je bil za učitelja nekdanji feldvebel. Trd in strog mož. Toda otroke je dobro naučil pisati in brati pa iz glave računati. To je dosegel odlično. Mnogokrat je pela šiba. Kočevjarji so imeli tudi navado, da so se poročali pri podružnicah. Razumljivo, ker je bilo v mesto res zelo daleč. Preveč pa je bila ukoreninjena navada, da svatov ni bilo nikdar ob določeni uri pri cerkvi. Čakati sem jih moral časih tudi po tri ure. S seboj sem jemal knjigo in v kaki senci v poletju bral. Ker se mi je pa čakanje zdelo le predolgo, sem prej ženinu povedal, da stane vsaka cela ura čakanja dodatek po goldinarju na uro. Nič mi niso zamerili. Še bolj so zakasnevali. Na domu pri nevesti ali na poti v krčmo so devali ure kar na dražbo. Ko so bili židane volje, je nekdo dejal: »Še eno uro dodajmo, ko je tako prijetno.« In tako so hitro nabrali tudi po tri goldinarje in mi jih za čakanje veselil izročali.

Prav veliko obhajil sem imel v vasi pod Rogom. Tam je razsajala vročinska bolezen (tifus). Svaril sem jih, naj pazijo, da ne bodo drug do drugega nalezli. Posvetoval sem se tudi z zdravnikom in mu omenil, da utegne biti vodnjak sredi vasi zastrupljen. Bil je istih misli in zato sva sklenila, da morajo vodnjak zasuti. Saj je komaj pet minut od vasi žuborel krasen studenec. Zdravnik je mene

poslal v ogenj zoper vodnjak. Kak odpor sem doživel! Zdravnik si je potem pomagal z orožniki. Vsa vas je divje uporna morala vodnjak zasuti. Uspeh je bil odličen. Tifus je kar ponehal in dokazal, da je bila voda zares zastrupljena. Nekdo je pač moral okuženo perilo tamkaj prati in je voda odtekala tudi v vodnjak.

Prav ob tej vročinski bolezni je prišel k meni kmečki mož in postavil predme dve zelenki brinovca: »Lejte,« je rekel, »bolezen imate v fari. Zoper to bolezen je edino varstvo dober brinovec. Eno zelenko vam ga podarim, če mi drugo odkupite.« In sem seveda kupil. Potem pa sem se lotil brinovca. Vsak dan, če sem moral iti koga previdevat, sem prej in potlej izpraznil čašico brinovca za varstvo. In tako sem se ga navadil, da sem zvečer, če sem ga pozabil piti, vstal iz postelje in segel po steklenici. Nastala je že navada in želja po alkoholu. Ko nekoč spet vstanem iz postelje, se mi posveti v pameti. Pograbil sem obe steklenici in ju vrgel skozi okno v Rinžo. Tako sem doumel žganjarske alkoholike, kaki sužnji so te pijače.

Ker nas je bilo v Kočevju mnogo Slovencev, smo se kmalu našli in si izbrali svojo krčmo s slovensko mizo v manjši sobi, kamor smo zahajali: uradništvo, njih žene in midva kaplana Karel Čik in jaz. To je Kočevarje vendarle jezilo. Ne zaradi slovenščine, marveč zato, ker so to imeli za nekako preziranje domačinov. Pred nami so bili kaplani in dekani, tako so razlagali, ki so vsak večer hodili »auf Abende«. (To so bili sestanki v krčmah, a vsak večer drugod: Bayrisch-Abend, Rätel-Abend, Loy-Abend itd.) Ker s Karlom nisva hodila v to bratovščino, so nama zamerili tako zelo, da so prišli nad dekana in zahtevali, da naju kaznuje, češ ker hodiva le v slovensko družbo. Dekan je bil po srcu mehak (Kalhas smo ga imenovali po Homerju), a zelo zelo omejen človek. Ni znal vladati, ni znal nobenega jezika, ne nemščine ne slovenščine (po rodu Slovenec iz Toplic). Vdal se je »den Bürgeleins« (meščanom) in preudarjal, kako bi naju kaznoval. Ko prideva nekega dne k obedu, nama pove (govoril je mešanico, nekaj po nemško, nekaj po slovensko): »Meščani so bili pri meni in so zahtevali, da vaju kaznujem zato, ker hodita samo k tisti slovenski mizi v krčmo. Zato vama odpovedujem hrano v župnišču.« Prvi sem se začudil jaz in rekel: »Gospod dekan, ta kazen se mi ne zdi primerna. Če naju hočete pregnati iz krčme, ne smete odpovedati hrane, ker naju s tem v krčmo kar gonite. Prepovejte nama vsako krčmo, pa bo konec vsega nemira.« Dekan pa ni hotel in mogel tega razumeti in je vztrajal. Karel je jedel medtem juho, pa je nehal in segel v žep po denarnico: »Prosim, koliko sva dolžna za prvo polovico meseca?« Isto sem storil jaz in sva plačala (je bilo zelo drago, po 24 goldinarjev na mesec) vsak 12 goldinarjev. Dekan je denar spravil, Karel je še vprašal: »Ali je ta juha in današnji obed plačan?« »To pa! Le še pojejtala!«

Na to je bil po Kočevju smeh in krčme so tekmoval, kam bi hodila. Domenila sva se tako pri Loyu, da je najina Elža — stara strežnica — hodila po obed. Plačevala sva obed po 30 krajcarjev: porcije mesa in močnate jedi so bile tako velike, da sva redno to še večerjala in zelo poceni živela. Dekanu je bilo zelo hudo in se je peljal še isti dan v Staro cerkev k svojemu svetovalcu, župniku Rotu. Ta mu je pa rekel: »Zelo si ga polomil!« — Dekan: »O, saj bosta čez nekaj dni prišla prosit, da bi bila spet pri meni na hrani.« — Rot pa: »Premalo ju poznaš. Nobenega ne bo!« In res naju ni bilo, slovenskih večerov sva se pa še bolj oprijela.

Literarno sem ob tolikem delu in trušču malo storil. Nekaj pesmi pač (tudi nemške sem zlagal), bral sem zelo malo. Knjižnice ni bilo, le slovenske knjige sem kupoval, več pa nisem zmogel. Dohodki so bili zelo zelo revni.

Kočevarji so bili krošnjarsko ljudstvo. Jesen je kar vse moške vzela. Odšli so v razna mesta — prav do Berlina. Mnogo so zaslužili in moram priznati, da je bila tedaj v Kočevju — zlasti v mestu samem — resnična blaginja. Po krčmah si dobil najboljše prigrizke, kakor jih tudi Ljubljana ni nudila. Ko so se na pomlad vračale lastovke — havzirarji — sem nekajkrat opazoval tole: Žena je držala za plug, otroci so vodili vole, mož pa je v cilindru in črni salonski suknji stopal po razoru za ženo, kadil smotko in se pogovarjal. Za kmečko delo niso bili ustvarjeni! Zato jim je tako trda predla, ko so jih okupatorski Nemci izselili na Rako itd., kjer je bilo treba strašno trdo prijeti za kopačo in motiko, če so hoteli kaj izgrebsti iz zemlje. Pripovedujejo, kar ni bajka, da so Kočevarice leta 1942 po Raki izpraševale, kje se dobi seme za vino, da ga bodo pomladi posejale!

Vse to resnično nekam patriarhalno in dobro občestveno življenje med Slovenci in Nemci pa je bilo razrušeno leta 1897.

Pred velikim šmarnom sem šel tisto leto na Triglav — seveda kakor hodi mlad norček: S kolesom iz Kočevja na Breznico, od tam na Dovje, na Triglav in še naprej s kolesom v Belo peč, kjer je bil moj stric Fertin za župnika. Iz Bele peči sem dirkal naravnost v Kočevje. Presneto dolga in klančasta pot! Tam pa zvem, da pridejo na velikega šmarna dan akademiki in Súdmarka iz Gradca. V Kočevju je bilo veliko pripravljanje za sprejem. Ker je vlak prihajal okrog desetih, sem še posredoval, naj mimo cerkve godba ne igra, ker je prav takrat maša. Nekaj pametnih Nemcev mi je obljubilo, zaleglo ni nič. Ko sem stopil na prižnico, je bilo v cerkvi (stari, majhni) le nekaj ženic in starih dedov. Kljub temu sem prebral evangelij in že začel govoriti. Tedaj zahrumi godba pred durmi in še tisto malo vernikov uide iz cerkve. Kaj sem hotel? Šel sem s prižnice.

Ta prihod Súdmarke je bil smodnik v mirno mesto. Heil und Sieg! To je donelo in se rjulo povsod. Ko je bilo slavnosti konec (dva dni je trajala), je ostalo še kakih 20 študentov iz Gradca v mestu. Ti so bili živahna propaganda za hajlnemštvo. Kot bi bil ljudi zastrupil. Vzeli so nas Slovence na piko in nam grozili. Ko smo imeli Miklavžev večer za slovenske otroke v zasebni hiši, so nas do jutra oblegali in grozili s kamni in noži, da nismo mogli iz hiše. Meni so obetali, da bom pretepen, če se le prikažem zvečer. Pa sem še tisti večer šel tja, kjer so imeli svoj »abend«. Seveda sem bil neumen in drzen. Vzel sem s seboj svoj revolver in ga v krčmi položil na mizo. Ko so me starejši meščani vprašali, zakaj, sem razložil: »Obljubljeno mi je, da bom pretepen. Nič se ne bojim. Imam šest streliv, ki ne bodo padli v prazno. Če pa ne bo miru, povabim kakih deset gorenjskih pretepačev v Kočevje in ti bodo vse te kričače presneto hitro ugnali.« Može so ugovarjali, češ da mi nihče ne bo storil nič žalega. Verjel nisem, ker sem dobival kasneje še boljše dokaze.

Zaradi teh homatij (mnogi slovenski delavci so bili napadeni) sem napisal Tragedijo ob Rinži. Nesel jo je v Ljubljano k Narodu moj prijatelj H. T. V Slovenca zato nisem dal, ker so po krčmah imeli le Narod. Narod pa je rokopis odklonil: Sedaj imamo politično zvezo z Nemci in jih ne smemo tako napadati!

Po mestu se je nekoliko pomirilo, a moral sem se resnično izogibati najbolj zagrizenih hajlovcev, da nisem prišel v boj z njimi. Vsi trezni Kočevarji pa so me kljub slovenstvu radi imeli. Zdravnik, ki je bil zares Nемец po rodu in mišljenju, mi je rekel: »Ostanite mirni. Vem, da ste Slovenec. Pustite nas Nemce pri miru, da delamo po svoje, vi kot Slovenec ostanite Slovenec in vam zagotavljam, da nihče drug ne bo dekan tu kakor vi. To je želja vseh pametnih meščanov.«

Moja želja to ni bila in kmalu sem dobil dekret. 10. maja 1898 sem odšel čisto tiho v Idrijo. Slovenci so me prišli čakati k Stari cerkvi na postajo, da smo se poslovili. Prinesli so mi šopkov in daril. Na kočevsko postajo si niso upali priti.

Ko sem po več letih vnovič prebral kratek opis svojega kočevskega kaplanovanja, sem resnično pomislil: Ali naj te dogodivščine ostanejo, ali naj jih vržem v ogenj? Nasmehnil sem se in sklenil: Naj le ostanejo napisane. Vsi nemški Kočevarji so odšli. Naj pa kasnejša zgodovina nekoliko zve, kakšne so bile zgodbe na tem nemškem otoku sredi slovenske zemlje. Dvoje razodevajo: Naščuvano nemško nadutost in pa mojo mladostno naravo: Slovenec sem bil, zelo narodnostno navdušen zlasti v tedanji borbi za naše pravice pod tedanjo tujo oblastjo. Dva tovariša sem imel: Prvi Janez Lovšin, ki se je v svoji mehki naravi celo prikupil Kočevarjem in z njimi vred hajlal (pozdravljal jih »Heil«). Drugi je bil Karel Čik, sicer zaveden Slovenec, a se je raje potuhnil, kakor se boril z nemško zagrizenostjo v kočevskem mestu. Vsa obsežna okolica kmečkega ljudstva pa se za to ni menila. Prav rad sem hodil mednje v trojno šolo, prevodovat in obiskovat bolnike, poročati v daljne podružnice. Niti ene žale besede jim ne smem reči. Strup razhujskanega mesta na okolico ni vplival. Saj so celo trezni in izobraženi meščani vse to divjaštvo obsojali. Ko so zvedeli, da bom premeščen, so prišli celo do mene ter želeli, naj ne odidem. Naj rajši počakam, da bom kasneje mestni župnik v Kočevju.

Naj bodo te skope besede po odhodu iz Kočevja vsem župljanom po obširni okolici te fare in treznim možakom iz mesta za moje pravično priznanje in toplo zahvalo.

(Leta mojega popotovanja, Mohorjeva družba, Celje 1957 — odlomek)

Tone Ožbolt

Knjiga, največja prijateljica

Sekretar okrožnega komiteja KP Kočevje je poleti 1941 odpeljal v partizane krojača Alojza Handlerja iz Stare cerkve, ki je bil po rodu Kočevar. O njem je v ribniški četi pohvalno govoril in ga priporočal kot zanesljivega protifašističnega bojevnika. Zato je bil Handler spremljevalec četnemu komandirju Filipu Tekavcu-Gašperju in komisarju dr. Janezu Kmetu. 25. oktobra 1941 ju je spremljal z Velba čez Travno goro na sestanek v ribniško dolino. Na Travni gori so padli v italijansko zasedo. Tonček Juriševič je padel, Handler pa je bil smrtno zadet. Umrli je s knjigo v rokah pod Velbom. To je bil po dosedanjih podatkih prvi padli partizan iz občine Kočevje.

Bila je sobota, 25. oktobra 1941. Italijani so zasedli še Grčarice, Gotenico, Glažuto in Jelendol, Drago, Loški potok in Travno goro ter stisnili obroč okoli zametenih partizanov, ki niso niti slutili neposredne nevarnosti.

Tudi Gašperju so okoli Grčaric in Glažute zaporedoma brez sledu izginile kar tri patrolje. Nekateri so menili, da je to zaradi slabega vremena in velikega snega, ki fante zadržuje na težavni poti. Gašperju pa se taka opravičila niso zdela verjetna.

Snežilo je še in še. Odprava za sestanek v Ravnem dolu, sestojeca iz komandirja, komisarja in štirih mož spremstva, je do pasu zagazila v sneg ter si začela utirati pot čez Travno goro. Že so bili zagledali znano kapelico in se ji bližali korak za korakom. Še na misel jim ni prišlo, da utegne bili ob njej kaj nevarnega, saj so šli že tolikokrat srečno mimo. In prav tu so jih čakali Italijani ter jih napadli. Partizan Anton Juriševič — Kovačičev Tonček iz Sodražice, po rodu iz Podgrada na Primorskem, ki je bil nazadnje oglar v Mozlju pri Kočevju, je obležal smrtno zadet. Naslednje dni so ga skrivaj pokopali v Sodražici. Alojz Handler — Franci Lakner, Kočevjar iz Stare cerkve, ki ga je bil v četo pripeljal z lepimi pohvalami in priporočili sam okrožni sekretar Jože Šeško, pa je bil smrtno ranjen. Ranjenega tovariša so pobrali in se z njim umaknili nazaj po svoji sledi naravnost v partizanski tabor pod Velbom — saj jim kaj drugega ni preostalo. Še sreča, da jim Italijani niso sledili po shojeni gazi!

Partizanski tabor ribniške čete je tedaj doživel prvi preplah. V naglici so se posvetovali in prišli do spoznanja, da so obkoljeni ali pa bodo v najkrajšem času. Vedeli so, da sovražnik ne gre v gozd z majhnimi silami ter da jim zato ne kaže sprejemati boja ali se v zasneženem gozdu umikati pred Italijani. Odločili so se, da se bodo prebili iz obroča v dolino in se tam razšli. Toda kam z ranjencem? S seboj ga ne morejo nositi in mučiti, ko so rane tako hude. Slovo je bilo boleče in mučno za vse. Smrtno ranjeni in onemogli tovariš je ostal sam z obvezanimi prsnimi ranami pod šotorom v partizanskem taborišču. Brez besed je proseče zrl za svojimi tovariši, kot bi vedel, da pač mora biti tako. Tovariši so zložili šotor, zabrisali sledi, ranjenca tolašili in mu obljubili, da se kmalu vrnejo ponj, da ga bodo spravili v vas, kjer se bo zdravil. Odej, hrane, orožja in drugega je bilo v taborišču precej, težko pa je bilo najti človeka, ki bi ranjenca oskrboval in čuval; on pa jih je silil, naj vendar že gredo, da jih ne polovijo ali pobijejo Italijani. Potem so se brez obotavljanja poslovili od taborišča in ranjenega tovariša ter zagazili v sneg v celo. Izogibajoč se znanih poti in prehodov, so se prebijali skozi skrivne prehode in se srečno izmuznili iz sovražnikovega obroča. Dospeli so v Ravni dol h kmetu Alojzu Šegi, deloma pa nadaljevali pot v Sodražico, kamor jih je vodil Lojze Zajc. Naslednjega dne se je kljub nevarnosti večina njih zbrala v ribniški opekarni, zatem pa so se razšli na vse strani.

Tisto nedeljo, 26. oktobra, ko je Ljubo Šercer s svojimi tovariši na Debelem vrhu, v Mikličevi vili, v Loškem potoku in Beli vodi, Glažuti in drugod po gozdu doživljal usodne trenutke, je bila ribniška četa že zunaj sovražnikovega obroča, v dolini, le kurir Nosan in Franc Alič iz Podsten sta morala nazaj v goro.

Po sestanku v opekarni in po pogovoru z Gašperjem — v Belem mlinu pri Žlebiču — je Vinko Mihelič povedal kurirju Stanetu in tovarišu Aliču, da je v partizanskem taboru pod Velbom ostal pod šotorom hudo ranjen partizan, ki ga je treba nemudoma rešiti in spraviti v dolino. Vinko Mihelič ju je opremil z obvezami, žganjem, rumom, čajem, sladkorjem in jestvinami, v ponedeljek zarana pa sta krenila v gozd kot nedolžna kmeta ali gozdarja. Izogibala sta se italijanski poti in srečno dospela na Travno goro. Izognila sta se tudi gostilne

pri Lenčku, kjer so Italijani aretirali Ivana Čampo in Jožeta Lavriča, ju odpeljali in pretepli. Izmuznila sta se italijanski vojski in vrnila v dolino. Naslednji dan sta ponovno poskušala srečo prek Ravnega dola ter s smučmi na rami zagazila v visoki sneg in naskočila strmo goro. Nalogo partije je bilo treba brezpogojno izvršiti. Ves dan sta se vzpenjala v hrib in rila sneg ter v mraku dospela do Rusove koč. Tu sta prenočila, si skuhalo čaj in se odpočila.

»Ranjenec je že četrti dan sam s smrtnimi ranami in brez pomoči znotraj sovražnikovega obroča, če ga niso že dobili,« sta se menila borca in ugibala, kako naj se prebijeta do njega in kaj bosta našla v taborišču.

»Le od kod so navlekli toliko vojske, da so z njo napolnili vso goro?« se je spraševal Alič, že priletel mož, ki ga je hoja utrujala. Natikal si je smučji, čeprav jih ni bil vajen, da bi malo laže hodil, ko se mu je sneg tako vdiral pod nogami.

Stane je molčal. Razgledal se je po nevarnem, v sneg zavitem gorskem svetu, in s smučmi gazil sneg, za njim pa se je opotekal in poganjal Alič. Gazila sta in gazila s smučmi, ki so jima bolj rabile kot krpilje, se vzpenjala na griče in spuščala v doline, otepala sneg z vej in se zapletala vanje, nazadnje pa le srečno prešla sovražnikov obroč in se tiho približala zapuščenemu taborišču. Po gazez sodeč, Italijani še niso odkrili tabora. Morda bosta le našla ranjenega tovariša, ga rešila in spravila v dolino, za tistimi, ki so se srečno prebili. »Pravzaprav sva že v taborišču,« si je dejal Stane, ko je zagledal napeto snežno krtino nad podrtim šotorom.

Spogledala sta se in začela iskati. Odmetavala sta sneg in ga otepala, privzdignila šotorsko plahto ter odgrnila ležišče. O ranjencu ni bilo ne duha ne sluha. Le nekaj drobnarij z aparatom za britje in glavnikom je bilo na ležišču s prisušeniimi krvnimi madeži, ranjenca pa nikjer. Že sta mislila, da so Italijani morda le odkrili taborišče in odnesli ranjenca, kajti sneg, ki je še venomer padal, je zametel sledi za partizani in za sovražniki.

Stane je spustil iz roke šotorsko plahto, ki se je spet poveznila nad ležišče. Potem sta krenila dalje in iskala ranjenca, zakaj Stane je upal, da se je fant, čeprav huje ranjen in razbolen, premaknil nekaj sto metrov stran pod Velb, kjer je prej taborila četna glavnina. Morda si je v zadnjih mukah še želel svojih stvari in ležišča.

V snegu sta se prerila do Velba in zagledala prečudno kamnito zavežišče na vrhu te gore. Videti je bilo kot iz pravljice. V njem sta našla pet korakov široko in deset korakov dolgo »sobico«, skrito v živi, večni skali, z vhodom na severni strani, zadnja stran pa je bila obrnjena k sončni jugozahodni strani. Stranske stene so bile iz živega kamna, nad ostreškoma je ležala debela plast zemlje in kamenja, tam zgoraj pa je raslo debelo gorsko drevje.

Med obzidki so bila urejena skladišča za orožje in živila. Videla vsa, da je orožje nedotaknjeno, vojaške odeje in obleke so bile zložene in pospravljene, prav tako tudi živila. Skupna ležišča so bila postлана in suha, urejena in pregrnjena z debelimi vojaškimi odejami, ki so imele ob straneh tribarvni pas državne zastave. In na enem izmed ležišč v sredini na južni strani sta zagledala ranjenega tovariša, ki pa se ni niti zganil niti zmenil zanju. Ležal je pokrit z odejami in vanje zavit, Zglavje je imel privzdignjeno, oči priprte, v obraz pa je bil voščeno bled in hladen. Pred spanjem si je bil odpel zapestno uro in jo

položil ob zgljavu na levo stran. Zraven ure je bil njegov dnevnik, kamor je do zadnjega vpisoval samo še svoje zadnje občutke, da bi tisti, ki ga bodo našli, vedeli, kdaj je zaspal. Na desni strani je ob njem ležala vojaška puška z usnjeno torbico za naboje ter nekaj bomb. Desna roka mu je ležala čez prsi, v levi pa je imel odprto knjigo, s palcem med stranicami. Bila mu je zadnja prijateljica, ki jo je bral, dokler je bil še živ, preden je zaspal. Pomoči od ljudi pa zdaj ni več potreboval...

(Tone Ožbolt: Šerčerjeva bojna pot, Založba Borec, Ljubljana 1974 — odlomek)

Vekoslav Figar

Med kočevskimi Slovenci

Spominski zapis o kulturnoprosvetnem delu in borbi kočevskih Slovencev s hitlerizmom do zloma predaprilske Jugoslavije (od leta 1936 do 1941)

Dijaško glasilo »NAŠA VOLJA« je v številki 9 z dne 1. februarja 1937. prineslo kratko notico:

Tujec opozarja

»Berliner — Lokal Anzeiger« napoveduje, da bo začel v njem v kratkem izhajati roman Gustava Rankerja »Deklica na Krasu«. Glavni dogodki tega romana se bodo odvijali na kočevskem nemškem otoku, kjer »Nemec ponemčuje celo še — tujega — slovenskega človeka, in kar je skoraj čudež: tu opažamo namesto padanja števila Nemcev, njih porast.*

Tako nam odpira oči »Lokal Anzeiger«. Vprašanje pa je, če jih bo odprl. Čas bi bil.

Zdravo, Kočevska

Tisti dan 6. julija 1936, ko sem se odpravljal kot uradnik na novo službeno mesto na srezko načelstvo v Kočevju, je bil lep in sončen. Z jutranjim vlakom sem zapustil zamegljeno Ljubljano, kjer sem se na postaji poslovil od takratne žene in sinka. Bil sem »kazensko« premeščen. In ker je bilo takrat na glasu kot »kazensko« mesto Kočevje s Kočevsko, sem pač moral tja s tedanje banske uprave, kjer sem dotlej delal kot »bednostnik« takratnega »Bednostnega fonda«. Nisem bil vseč tedanjim klerikalnim »veljakom« v Ljubljani, ki so zmagali na volitvah leta 1935. Odpravljal pa sem se v kraje, ki jih še nisem bil videl, slišal

* podčrtal pisec

pa že veliko o njih. Odhajal sem z Gorenjske, kjer sem pod Storžičem preživel mladost in kjer so me gorski velikani, posuti s skalami, ter naše planine osvojile. Odrtgati sem se moral od prijateljev, mož in fantov, žena in deklet, s katerimi smo preživeli ob delu prelepe dni in večere.

Vlaku se ni posebno mudilo. Vozovi so poskakovali po tračnicah razmajane proge, sam pa sem premišljeval o »grehih«, ki naj bi bili vzrok tako nenadne in meni nerazumljive premestitve. Kaj sem takega zagrešil? »Bedak«, se mi je rogal spomin, »si pozabil na prireditev emigrantskega društva »Tabor« v spomin Bazoviškim žrtvam v dvorani nekdanjega hotela »Tivoli« v istoimenskem parku v Ljubljani, kjer je društvo imelo svoje prostore? Nisi tedaj ljubljanski policiji prijavil nedolžen program, ki pa je, zrežiran, vzbudil gledalce? No, pa koncert istega društva z dramskimi vložki v polni unionski dvorani, ki je imel enak odmev? Kaj pa akademija v prepolni dvorani na »Taboru« o priliki vsesokolskega zleta, ki so ji prisostvovali ne samo domači, pač pa tudi gostje iz bratskih držav, ko si s svojim »Vstajanjem«, spremljanim s pevskim zborom in mandolističnim orkestrom društva razvnel navzoče in povzročil protitalijanske demonstracije? Ali nisi bil nekajkrat zaradi takih dejanj policijsko zasliševan in opominjan? Kaj pa tvoje delo pri oblastveno razpuščeni »Jugoslovanski matici« in pri poznejšem »Braniboru«? In delo pri »Klubu Primorskih akademikov« na univerzi ali pri levo usmerjeni »Mladi Soči«? Misliš, da je bilo to oblastnikom všeč? Zasedovali so te tudi pri »Zvezi emigrantskih društev Jugoslavije« in se še celo zanimali, ali nisi povezan s »TIGR-om*«, tajno organizacijo emigrantov za osvoboditev Julijske krajine. In misliš, da jim je bilo všeč tvoje delo pri narodno-obrambni Družbi sv. Cirila in Metoda, morda všeč tako uspela narodno-obrambna razstava v prostorih Mestnega muzeja ljubljanskega, ali pa tvoja počitniška potepanja po Koroški, ko si sestavljal narodni kataster? In končno zakaj jih na volitvah, ki so bile vendar javne, nisi volil, pač pa oddal svoj glas za nasprotnike?« Dobro, dobro, sem ugovarjal, vse je res, toda to delo je bilo in je v korist našega ljudstva in države. Spomin odgovarja: »Ne razumeš ali pa nočeš razumeti »visoke politike«! Pa se še ne dam: in če sem zaradi takega dela kaznovan, čemu, čemu se me sedaj pošilja na Kočevsko, ko vendar vem, da je to narodnostno mešano ozemlje, kjer v lastni državi naše ljudstvo bije težak vsakdanji boj za obstanek z drugim našim najhujšim sovražnikom — hitlerizmom? Spomin ne more reči več ničesar, sam si tega ne znam razložiti. Le eno je gotovo: če mislijo, da so me strli, se motijo. Prizadeli pač — toda strli — ne! Saj sem se bil že v Ljubljani odločil, da bom na tem ozemlju, sovražniku iz oči v oči — še z večjo zagnanostjo — posvetil svoje zmožnosti in moči narodno-obrambnemu delu, boju proti hitlerizmu in delu za osvoboditev Julijske krajine in Koroške.

Kot so se otroci ob težkih življenjskih preizkušnjah ponavadi zatekali k staršem, da so jih potolažili in jim svetovali, tako sem se tedaj sam, čim sem izvedel za premestitev, zatekel k »očetu dijakov« kranjske gimnazije in tedaj že prvomestniku CMD v Ljubljani, ki mi je bil v času mojega gimnazijskega študija profesor — vzornik in vodnik — dr. Simonu Dolarju. Spremeniti ni mogel ničesar. Toda važnejša je bila njegova tolažba z navodili, ki mi jih je skupno z učiteljem Francem Ostankom dal za delo na novem področju, zlasti pa imena narodno-zavednih ljudi v Kočevju, s katerimi naj najdem stik in na katere naj se naslonim, ko pridem v Kočevje z zagotovilom, da me bo Družba, s katero naj ostanem v zvezi, podpirala, in da me ne bo pozabila. Torej nisem bil sam.

* Trst, Istra, Gorica, Reka (op. urednika)

Vlak se za moje misli ni menil. Enakomerno je nadaljeval vožnjo, trzal, sopihal. Zdrnil me je iz misli in začel sem ogledovati pokrajino tako različno od Gorenjske, pa vendarle lepo. Gozdovi, jase, na katerih so se belile skale, pa breze, same in v skupinah, smreke in spet smreke, gore in vzpetine do vrhov, odetih z gozdovi.

»Kočevje«, so razglašali klici sprevednikov. Skoro tri ure je porabil »kočevar« iz Ljubljane do sem. Še kar veliko postajno poslopje. Izstopil sem, čakal me ni nihče. S kovčkom osebnih stvari in s kolesom, starim »Adlerjem«, do katerega sem se dokopal za takratnih 600 dinarjev, ki pa mi je pozneje služilo še in še, sem se za drugimi napotil proti mestu. Že na vlaku sem, čimbolj se je bližal Kočevju, slišal meni neznano govorico — kočevščino. Na poti proti mestu je je bilo še več. Začuden sem se oziral po hišah z nemško-slovenskimi napisi, ali pa drugimi — samo nemškimi. Sem v Nemčiji? sem se spraševal. Toda trenutno sem imel najnujnejše opravke: najti si stanovanje in hrano. Odkrito povem, da sem z odporom stopil v prvo gostilno, na katero sem naletel. Bila je to sedanja gostilna »Pri lovcu«, katere lastnik je bil tedaj Dornik. Namenil sem se odteščati in povprašati, kje bi mogel dobiti stanovanje s hrano. Na moje začudenje — prijazno so me sprejeli in mi celo s slovenščino postregli. Ko sem jim povedal, da bom novi uradnik srezkega načelstva, so postali še prijaznejši. Po daljšem razmišljanju so me napotili v središče mesta do cerkve, kjer naj bi v tedanji Cerkveni ulici poiskal nekega Ciana, čevljarja, ki da živi sam z ženo v lastni hiši in ki verjetno tudi ima prostor. Prijazno so me povabili, naj pustim prtljago pri njih in se neobtežen napotim po poslu. Tako sem tudi storil. Mesto je bilo tedaj še mestece in mi ljudi na danem naslovu ni bilo težko najti. Bila sta to že starejša človeka. Mož mi je pravil, da je bil v času prve svetovne vojne celo ruski ujetnik. Prijazna, uslužna človeka, ki sta slovenščino kar dobro obvladala, in bila, ko sem se jima predstavil in ju seznanil z namenom mojega obiska, kar takoj pripravljena ustreči mi — seveda če bi bil zadovoljen. Pokazala sta mi majhno sobico z vhodom iz veže in z razgledom prek vrta na leno tekočo Rinžo, na Horakovo tekstilno tovarno in na poslopja skladišč tedanjih kočevskih trgovcev prek Rinže. Povedal sem jima, da bom ostal pri njima le za čas, dokler si ne najdem za družino primerne bivališča, in pa tudi, da z mano ne bo posebnega posla, ker bom večinoma odsoten bodisi v službi bodisi na potepih. Pravih namenov jima seveda nisem razkril. Še tisto popoldne sem prenesel od Dornika svoje stvari, se vselil in se pripravil za nastop službe. Zdelo se mi je tudi umestno takoj poiskati kaplana Hrovata, neomajnega slovenskega delavca v Kočevju, ki so mi ga kot takega opisali in mi ga priporočili člani vodstva Družbe že pred odhodom iz Ljubljane.

Poiskal sem ga v župnišču. Bil je to nekoliko starejši mož kot jaz, srednje postave, rdečeličen in zaobljenih udov, toda gibčen, v neprestanem gibanju, neposreden in prisrčen tako, da sva na mah postala prijatelja. Bival je v skromni sobici, me povabil k mizi na kozarec žganega in v prijetnem kramljanju o mojih razmerah, zlasti pa o razmerah po Kočevski, nama je vse prehitro minilo tistih nekaj ur, ki sva jih skupaj prebila. Obveščten je že bil, da pridem, in povedano mu je tudi bilo kakšne vrste »tič« sem. Ni ga motilo, da nisem bil v klerikalnih vrstah, neizmerno pa je bil vesel dejstva, da sem zaveden, delavoljen Slovenec. Že tisto popoldne sva se dogovorila za skupne pohode po Kočevski, saj sem se bil trdno odločil spoznati jo dodobra. Delo je možno samo, če poznaš okolje, v katerem živiš. Poslovila sva se kot dolgoletna znanca z zagotovilom, da se mu bom na njegovih kolesarskih obhodih pridružil, takoj ko zvem za delovni čas službe in se vsaj za silo uredim.

Naslednjega dne sem nastopil službo. Uradi srezkega načelstva so bili v I. nadstropju takratnega Auerspergovega gradu, ki je zavzemal z zemljiščem vred ves prostor od sedanjega Spomenika svobode navzdol do hotela Pugled, kjer je tedaj bila gostilna zloglasnega hitlerjevca Hardeta, nato pa navzdol in počez do Rinže in ob njenem toku skoro do mostu pred cerkvijo, kjer se je ozemlje, pripadajoče gradu, končevalo s Skubičevo vilo. Tu je stanoval ing. Skubic, upravitelj Auerspergovega imetja. Dvorišče gradu je bilo prostorno, z vseh štirih strani so ga v pritličju in prvem nadstropju obdajali arkadni hodniki. Sredi dvorišča je bil star srednjeveški vodnjak.

Sprejem pri srezkem načelniku Brezigarju je bil kar v redu. Bil je odkrit in neposreden, ljudski človek. Še posebej me je ogrelo, ko sem izvedel, da je po rodu iz Julijske krajine in da sva torej rojaka. Če je od tam, sem si mislil, mu ni vseeno početje fašistov nad rojaki na tistem ozemlju, ker je naprednjak, potem sva istega svetovno-nazorskega prepričanja. In ker je tak, mu najbrž niso všeč takratne narodnostne razmere v Kočevju in na podeželju ter mu prav gotovo ni po volji širjenje hitlerizma na tem delu naše zemlje. In res je pozneje marsikdaj zatisnil ne samo eno pač pa obe očesi ob naših podvigih v mestu in na podeželju. Seveda mi tedaj tega ni pokazal in je bil, četudi vljuden, vendar uraden. Smatral je tudi za potrebno opozoriti me, v kakšnem okolju bom služboval. Nato sem bil predstavljen še Franciju Prusu, vedno vedremu in nasmejanemu Belokranjcu, služitelju sreza in poznejšemu tesnemu sodelavcu na prosvetnem torišču pri Sokolu, administratorikama Marici Rutarjevi in Celestini Škarčevi, prav tako sokolicama kočevskega Sokola, srezkemu komisarju Skaletu, doma iz Novega mesta, tihemu, a skrajno marljivemu blagajniku Hrgi, sanitetnemu referentu dr. Antonu Hočevvarju, podstarosti Sokola, veterinarju Judniču, humoristu, srčno dobremu človeku in desinfektorju, že tedaj kljub mladosti popolnoma sivemu lovcu in jamarju Ivanu Dolarju, ki se sicer za politiko ni zanimal, bil pa je zaveden in do skrajnosti predan slovenski človek, ki je v nasprotju z drugimi, Kočevsko imel kot se to reče — v malem prstu, pa mi je bil marsikdaj v veliko pomoč. Z ostalimi uradniki sreza: ing. Sadarjem in njegovim pomočnikom Oskarjem Kopitarjem, ing. Žagarjem in pomočnikom Zuljanom, vojaškim referentom Kuharjem, šolskima nadzornikoma Betrianijem in Peterlinom sem se spoznal šele s časom. Seznanili so me z delom, mi dodelili stol in mizo in me ustoličili.

Tedaj o meni še niso veliko vedeli — razen morda načelnika, ki je bil gotovo dobil o meni primerna poročila in »priporočila«, in tudi slutili niso, da jih ocenjujem z merili za delo, ki sem se nanj pripravljal. Po končani službi sem poiskal Hrovata in sva se na najinih konjičkih odpravila proti Dolgi vasi, Livoldu in naprej čez Štalcerski hrib na Štalcerje in skozi Nove laze na Kočevsko Reko. Hrovatu ni bilo lahko potešiti mojo radovednost. Voziti naglo skorajda ni bilo moč. Niti mesto niti dežela nista poznala asfalta. Ulice mesta in ceste so bile take, kot so ponekod še danes, kamnite, makadamske, in je človeka na kolesu pošteno pretreslo. Avtomobili so bili velika redkost, promet se je odvijal z vpregami, za katere še ni bilo sedanjih vozov z gumijastimi kolesi. In ker torej nisva hitela, saj je šlo za to, da kraje spoznam, mi je Hrvat sproti pripovedoval imena krajev, skozi katere sva se vozila, o narodnostnih razmerah v teh, pa o ljudeh, ki so bili zavedni Slovenci in so to tudi izpričevali, o znanih hitlerjevskih zagrizenih, o mlačnejših in dvoličnežih in o nemčurjih, kakršne je bilo najti povsod.

S pobočja Štalcerskega hriba, kjer sva konjiča za ušesi rinila v breg, sva ogledovala prelepo dolino pod nama, griče v daljavi in Roško pogorje v ozadju. Kot na dlani so bile videti vasi Zajčje polje in Črni potok, v daljavi Mozelj in Kočarji pod njim. Na levo od Mozlja v hribe pripeta Onek in Mačkovec, nad tema na vrhu Sv. Ano, ki ji sledijo Laze, kjer se cesta že prevesi na Koprivnik. Res,

lepa je Kočevska. Povedal sem mu to in bil je zadovoljen. V meni je našel rado-vednega in vnetega izpraševalca in poslušalca. Ko se Štalcarski hrib prevesi proti Štalcarjem, je šlo hitro navzdol. Med vožnjo me je opozoril na šolo v Štalcarjih in na slovensko zavednega gostilničarja Ozaniča ob cesti. Nisva ustavila, ker sva se namenila na Kočevsko Reko, do kamor sva imela še nekaj debelih kilometrov. Cesta je vodila skozi Nove laze, od nje pa so se cepile poti na Rogati hrib, pa proti Iskrbi in Moravi in še na Spodnji in Gornji Vecenbah, nato pa samo gozd in gozd, dokler naju niso v daljavi na griču pozdravile hiše Kočevske Reke.

Šola na desni ob prihodu v vas. Nemška seveda. A kmalu na začetku v strmini kmečka hiša nekoliko gosposkega videza, prebivališče zavednega in za slovensko stvar vnetega Slovenca, sedaj že pokojnega Jožeta Marinclja z družino. Našla sva ga doma. S Hrovatom sta bila stara znanca, in ko je predstavil še mene, nama je takoj postregel z domačim prigrizkom in doma kuhanim žganjem. Zelo naju je bil vesel, posebno še, ko je izvedel, da sem človek, ki bo ostal v Kočevju, kjer pa ne misli sedeti križemrok, pač pa se vključiti v delo za dobro Slovencev na Kočevskem in proti hitlerizmu. Kmalu se nam je pridružila drobna Pojetova s številke 2, ki je sicer imela hišo z zemljo, a je bila pri Kočevarjih zelo zadolžena in se je le stežka prebijala. Oba sta tožila o osamljenosti Slovencev, o brezbržnosti takratnih oblastnikov in oblasti zanje, o težavah, ki jih Slovenci imajo z bogatimi Kočevarji, o hitlerjevski propagandi, ki da je vedno hujša, o zapostavljanju in izkoriščanju naših ljudi. Pripovedovala sta o odvisnosti Slovencev od Kočevarjev, o tem, da so Slovenci še dokaj številni v vasi sami, posebno pa po vaseh, katerim je Reka nekako središče, da pa jih je le malo takih, ki bi si upali pokazati, da so Slovenci, ker so od Kočevarjev odvisni, slednji pa so se trudili Slovence onemogočiti. Pomagali so jim tako šola, kakor tudi cerkev, kjer je župnikoval župnik Kraker in kjer v cerkvi slovenskega cerkvenega opravila sploh ni bilo. Celu spovedovanje je opravljal v kočevščini. Posebno sta se pritoževala tudi nad Slovenci v Kočevju, ki žal — razen redkih izjem, kot je Hrovat — niso našli poti do njih.

Tistega dne sem spoznal še enega zavednega Slovenca v Kočevski Reki, posestnika Lavriča z družino na hišni številki 11. Z ženo Julko in sinom Francem je gospodaril na zemlji, hči pa je bila poročena s cestarjem Antonom Vidmarjem, ki je tedaj delal na Cvišlarski in Koprivniški cesti. Zdaj žal že pokojni oče Lavrič je bil moč srednje, koščene postave. Četudi je imel invalidno roko, je bil močan, a kar je najvažnejše, ponosen, odkrit in borbeno zaveden Slovenec, ki nam je pozneje bil vedno na razpolago z vsem, kar je imel. V njegovi prostorni »hiši« so bili pozneje sestanki Slovencev Kočevske Reke in njenega področja, v njej vaje pevskega zbora podružnice CMD na Reki, na njegovem vrtu letne slovenske prireditve. Toda to je bilo v poznejših letih.

Tistega dne naju je sprejel široko nasmejan in odprtih rok. Košati brki so mu poskakovali nad smejočimi se usti, zagrenjeno je govoril o slovenski gospodi v Kočevju, ki da samo obljublja, a besede ne drži, o stiskah slovenskega človeka zlasti v tistem okolju, s skrbjo o usodi slovenskega človeka na tej zemlji in z zavzetostjo in jezo o hitlerjevski propagandi po vaseh in o naši mlačnosti. Tudi žena Julka, drobna, suhcena ženica (še živi pri svoji hčeri in zetu Tonetu na Črnomaljski cesti) je pridala svoje in sin France, a največ bojovita hči Tončka. Ko sem jim zagotavljal, da bom še večkrat prišel med nje, mi je oče Lavrič kar v oči zabrusil: »Tako, kakor vsi ostali, ki so tudi obljubili, pa jih nisem več videl!« Začutil sem nejevero in živo me je zadel očitek, četudi nisem bil kriv; sramoval sem se za ostale, ki se jih je očitek tikal. Zavedel sem se — ne bom jih smel razočarati. Zaupanje si je moč pridobiti le z izpolnjevanjem dane besede

in sklenil sem, da jo bom držal. Kar verjeti nisem mogel, da se odgovorni Slovenci na tej zemlji tako malo brigajo za naše ljudi po deželi.

S Hrovatom sva se poslovila z obljubo o ponovnem srečanju, s prisrčnimi stiski rok in zagotovilom z moje strani, da ne bom posnemal tistih, o katerih je stari Lavrič tako razočarano govoril.

Ko sem na povratku s Hrovatom o tem govoril, mi je zatrdil, da je Lavrič govoril resnico in da je takemu stanju kriva želja po udobnosti in brezbriznosti naših ljudi v Kočevju. Čemu se tudi čudim, saj je Kočevje bilo vendar »kazensko« mesto in kaznovani navadno nimajo volje še delati.

O pravilnosti Hrovatove sodbe sem se prepričal naslednjega dne, ko sem svoje sodelavce v službi izpraševal o krajih, ki sem jih bil prejšnji dan videl in obiskal. Izkazalo se je, da razen mesta z najbližjo okolico dežele niso poznali, da po njej niso hodili in o naših ljudeh, o njihovih težavah, njihovem vsakdanjem življenju in borbi za obstoj niso razmišljali. Kako prav je povedal Lavrič.

Kočevska je bila lepa, a razmere za Slovence, ki so bivali tod, žalostne. Za delavljnega človeka je tu bila takorekoč nezorana ledina in dela torej na pretek. Zame — tako sem odločil — Kočevje s Kočevsko ne bo »kazensko« mesto, pač pa področje načrtnega protihitlerjevskega, narodno-obrambnega in prosvetnega dela za blagor naše narodne stvari. To sem povedal Hrovatu, ki me je opozoril da bo to težka naloga. Tako sem o svojih prvih vtisih poročal Družbi v Ljubljano. »Zdravo, Kočevska« sem v mislih pozdravil to deželico, ko sem truden, a vendar poln moči legel, pripravljaje se na nove napore in v mislih načrtovaje delo prihodnjih dni. Pogreznil sem se v okrepljujoč, zdrav spanec.

Marjan Tratar — Učo

Rojstvo pionirske pesmi

Petega junija 1944 je prišel »na položaj« v Gotenico, na šolo, kjer sem večidel delal, mladinec in skojevcec Franček Ožbolt in mi zaupal, da je napisal pesmico za svoje pionirje na Rogatem hribu. Dal ji je naslov Mladi pionirji. Prebral jo je. Zelo mi je bila všeč. Le nekaj verzov je bilo treba preurediti, pa je bila pesmica nared. Spominjam se še, da mi je potožil: »Naši pionirji žele pesmic tudi za recitacije na mitingih.« Vesel je bil svojega prvenca. Iz srca sem mu čestital, pionirji na Rogatem hribu pa so se postavili s pesmico svojega vodnika.

Vendar pa naš Franček s tem še ni končal. Od aprila do julija 1944 se je udeležil posebnega mladinskega seminarja v Semiču. Peli so razne partizanske pesmi, ki jih je učil tov. Marjan Kozina. Nekega dne je potožil, da so ga semiški pionirji naprosili, naj jim uglasbi kako novo pionirsko. Prosil je tečajnike, da mu pomagajo s tekstom. Naš Franček se je takoj odločil in pokazal skladatelju ravno tisto svojo Mladi pionirji, ki jo je napisal na Rogatem hribu. Tovariš Kozina jo je odnesel. Pesmica pa je bila tudi pevna in komponist Kozina je naslednji dan zaigral na klavirju novo pionirsko, ki ji je pustil ime Mladi pionirji. To je bil ponosen naš Franček, ko so se naučili njegovo pesem in jo potem ponesli med svoje tovariše. Tudi Ožboltov Franček jo je prirejeno za petje prinesel pionirjem na Kočevsko in tako obogatil naš program. Zanimivo je to, da je njegovo besedilo uporabil in uglasbil tudi komponist Maks Pirnik. Tako je Frančkova pesem šla tudi med primorske pionirje, ki so enako veseli kot kočevski, dolenski in belokranjski prepevali na svojih prireditvah. Tudi v svobodni domovini se še oglašča iz mladih

grl naših pionirjev. Franček pa je bil tudi drugače marljiv in zaveden mladinski aktivist. Kot član takratnega rajonskega mladinskega komiteja je pridno sodeloval v raznih akcijah. Sedaj živi kot upokojenec v Kočevju.

(Kočevske novice, 4. 2. 1961)

Včeraj cicibani — danes pionirji

Foto: France Brus

Franc Ožbolt ✓

Mladi pionirji

Mi vsi smo mladi pionirji,
mi cvet slovenske smo zemlje,
smo nove dobe inženirji,
življenje ustvarjamo za vse.

Sedaj so puške nam lesene,
za boj prešibka nam je pest,
ko zrastemo, ne bo več vojne,
prosto privriskamo do mest.

Zdaj se borijo nam očetje,
pomoč najmlajša smo jim mi.
Na delo, mladi pionirji,
za svobodo, za lepše dni.

SLIKE DANAŠNJIH DNI

Anton Prelesnik

Naravni rezervati in njih pomen

Naravni rezervati so manjše od nekaj do nekaj deset hektarjev velike površine prvobitne narave. Namenjeni so raziskovalcem pa tudi ljubiteljem divje, nedotaknjene narave. Gospodarjenje je v naravnih rezervatih prepovedano oziroma prilagojeno namenu, zaradi katerega je naravni rezervat izločen.

Na Kočevskem je še sedaj zavarovanih več naravnih rezervatov, cela vrsta pa je še v postopku za zavarovanje. Važnejše od formalnega zavarovanja, ki pri nas še ni povsem izvedeno, je dejanska ohranitev primernih objektov. Zasluga za ohranitev naravnih rezervatov na Kočevskem gre gozdarjem, ki so pravočasno uvideli korist ohranitve nedotaknjene ali posebej zanimive narave. Med naravne spomenike so na Kočevskem uvrščeni: pragozdovi, koliševka na Rogu, ostanki grmišč, najdebelejša drevesa in v naravni obliki ohranjene površine gozdnih združb.

PRAGOZDOVI

Le malo dežel v Evropi še ima ohranjene pragozdove, večina jih ima zavarovane gozdove, kjer je že pela sekira. Za pragozdove na Kočevskem je značilno, da se v njih ni nikoli sekalo, ker so bili izločeni v času, ko je bil še velik del Kočevske pokrit s pragozdom.

Pragozdovi so bogata osnova za proučevanje naravnih pojavov v gozdu in iskanje napotkov za nadaljnje delo gozdarjev. Zanimivi so seveda tudi za vse ljubitelje prvobitne narave.

Prvi urejevalec gozdov Aurspergove veleposesti gozdar Leopold Hufnagl je ob izmeri gozdov v letih 1887-1894 izločil iz gospodarjenja več gozdnih oddelkov — pragozdov, ki so imeli površino od 20 do 50 ha. Ohranitev pragozdnih in podobnih delov gozda ter raziskovanje zakonitosti, ki v takem gozdu vladajo, je naloga vsake napredne, razvite gozdarske stroke. Te besede tega velikega gozdarja dokazujejo njegov veliki duh in strokovno razgledanost. Deloval je v času, ko so po vsej Evropi gozdove sekali na golo in jih s pogozdovanjem smreke spreminjali v nenaravne tvorbe. Hufnagl je uvidel, da je kraški gozd jelke, bukve posebnost, ki ne prenese šablonskega dela, odtod njegova misel o nujnosti proučevanja zakonitosti, vladajočih v pragozdu. Izločenih je bilo šest pragozdov, od katerih jih je pet uspelo ohraniti do današnjih dni. Površina ohranjenih pragozdov znaša od 20 do 70 ha, leže pa na Rogu, Stojni in Borovski gori. Največji od pragozdov leži na območju GG Novo mesto, največji na Kočevskem pa je pragozd na Borovski gori.

Ohranjeni srednjeevropski pragozdovi niso neprehodna goščava rastočih in padlih dreves, grmov in zelišč, kot si jih običajno predstavlja laik. Skoraj

vedno so to razmeroma redki in svetli gozdni sestoji z orjaškim drevjem, padlimi trohnečimi velikanji in skupinami drobnejših dreves ter mladja.

Najbolj obiskan je pragozd Roška žaga, ki je lahko dostopen, če poznaš pot vanj. Pogosto ga obiskujejo strokovnjaki različnih evropskih dežel. Gozdarji težijo za tem, da ostane pragozd povsem nedotaknjen. Potrebno je zato okoli pragozda puščati stometrski pas nedotaknjenega gozda, ker so sicer lahko vplivi od strani na sam pragozd lahko usodni. Spremene se rastne razmere in s tem procesi življenja in nehanja pragozda.

Poseben problem predstavlja odpiranje pragozda obisku nestrokovnjakov, ker bi lahko hitro prišlo do onesnaženja pragozda in narava ne bi bila več ta, kar je bila. Nobenega problema seveda ne bi bilo, če bi pragozd obiskovali le ljudje z občutkom za naravo. Za enkrat se dovoljuje vstop v pragozd nestrokovnjakom le v spremstvu gozdarjev, saj bi se nepoznavalec terena kaj lahko zgubil — označevanje poti pa ni dopustno na doslej uporabljene načine.

Dva pragozda sta bila posekana, eden pred drugo svetovno vojno, drugi pa po njej. Za gozdarja sta tudi ti dve površini zanimivi, saj lahko opazuje, kako se obnaša narava v tem posebnem primeru.

ROŠKA KOLIŠEVKA

V področju Roga, blizu nekdanje vasi Rajhenau leži koliševka (ali kukava). To je globoko podorno brezno, ki je nastalo s porušenjem stropa nad podzemeljsko votlino. Vhod v roško koliševko je možen samo z zahodne strani, okoli in okoli pa se dvigujejo strme neprehodne do 50 m visoke stene. Jamsko dno je ovalne nepravilne oblike ter meri v najširši smeri 90 m, v najožji pa 70 m. Skalnato težko prehodno dno porašča ca. 0,7 ha velik smrekov pragozd — ravno ta je posebna značilnost koliševke. Ta pragozd je namreč ostanek nekdanjih smrekovih gozdov, ki so zginili tekom zgodovinskih sprememb podnebja. Kasneje pa je nedostopnost koliševke preprečila izkoriščanje gozda. Otoplitev po zadnji ledeni dobi je potisnila smreko v višje lege (pri nas nad 1000 m), saj ta ni mogla konkurirati bukvi in jelki, ki jima je zanju ugodnejše podnebje omogočilo spodriniti smreko. Smreka se je zato lahko ohranila le v koliševki, v katere dno nikoli ne posije sonce in vlada v njej hladna in vlažna klima, ki jo lahko prenaša le smreka, le na vznožju sten, dokler te niso prestrme, zraste tudi javor in brest.

Daleč naokoli ni podobnega naravnega pojava kot je koliševka, zato je njen pomen tem večji in je bilo zavarovanje samo po sebi umevno, saj je zelo lep primer rastlinske inverzije. Nikjer v Jugoslaviji pa tudi ne v Evropi se po mnenju nekaterih znanstvenikov te vrste smrekov gozd ne nahaja na tako nizki nadmorski višini.

GRMIŠČA V OKOLICI BIVŠE VASI PUGLED

Zaraščanje nekdanjih pašnikov, košenic in travnikov je žalostna posebnost Kočevske. Omenjeno se dogaja tudi drugod v Sloveniji, vendar nikjer v takšnem obsegu kot pri nas. Proces zaraščanja, ki smo mu priča, pomeni zginevanje kulturne krajine in poteka prek različnih faz, katerih smer in intenzivnost poteka določa narava, če se ne vmeša človek.

Gozdarji so izločili 250 ha grmišč in slabih gozdov v okolici bivše vasi Pugled z namenom, da to površino prepuste naravi in opazujejo njeno delovanje. Ta površina se je tudi zavarovala kot naravni rezervat, ki je poseben, za Ko-

*Pragozd Rajhenavski Rog
Foto: ing. Ivo Puncer*

čevsko specifičen spomenik človeške nespameti. Grmišča se sicer na Kočevskem dosti intenzivno urejajo in se s pogozdovanji in nego spreminjajo v gozdove. Namen zavarovanja je tudi ta, da se zanamcem ohrani del te na poseben način spremenjene narave.

NAJDEBELEJŠA DREVESA NAŠIH GOZDOV

Po letu 1950 je na Kočevskem pa tudi drugod v gozdovih kočevskega gozdno gospodarskega območja prišlo v navado, da se je pred sekiro ohranilo najdebelejša drevesa različnih drevesnih vrst. Tako je danes zavarovanih in predlaganih kot naravni spomenik več debelih jelk, bukev in javorjev. Škoda je le, da narava ne upošteva človeške zaščite in tako je strela uničila dvoje najdebelejših jelk v naših gozdovih — eno nad Glažuto in drugo na Stojni.

Sedaj skušamo zavarovati vsaj ostanke te najdebelejše jelke, kajti debela drevesa niso naravni spomenik, ki naj služi samo proučevanju, zanimiva so prav za vsakega obiskovalca naših gozdov.

OSTALI NARAVNI REZERVATI

Med ostale naravne spomenike, ki jih skušajo gozdarji ohraniti zanamcem, so uvrščena avtohtona rastišča nekaterih drevesnih vrst, kot so: črni bor, tisa itd. Poleg tega želimo zavarovati tipično razvite rastlinske združbe v nekaterih gozdovih in reliktna nahajališča rastlin, ki jih sicer najdemo ob Jadranskem morju ali v Alpah.

Izločanje naravnih rezervatov, naravnih spomenikov in naravnih znamenitosti je kulturno poslanstvo stroke, v našem primeru gozdarstva, ki je dnevno povezano z naravo Kočevske. Povezava gozdarstva in lovstva razširja to povezavo tudi na živalski del naravne skupnosti. Ponovna naselitev risa, zaščita volka, ohranitev medveda in primerna številčnost populacij ostale divjadi omogoča usklajeno gospodarjenje z gozdom in divjadjo. Kompleksno obravnavanje pojavov in procesov v gozdu spreminjata celotno Kočevsko v edinstven rezervat uravnotežene prirode, ki je na svetu tako zelo malo.

Vinko Rakovič

Obveščanje v delovnih organizacijah

»Kočevski tekstilec« nekdaj in danes

»... Delavec ima pravico, da je redno obveščen o poslovanju organizacije in njenem materialno finančnem stanju, o ustvarjanju in delitvi dohodka in uporabi sredstev v njej ter o drugih vprašanjih, ki so pomembna za odločanje in nadzorstvo v organizaciji, da bi mogel uresničevati svoje samoupravne pravice.« (Iz 123. člena Ustave SR Slovenije).

»Svoboda obveščanja in pravica do obveščenosti sta temeljna pogoja za samoupravljanje občana in delovnega človeka ter za njuno kvalificirano soodločanje o družbenih zadevah...« (Iz Zakona o javnem obveščanju SR Slovenije).

Letos bo poteklo petnajst let odkar je izšla prva številka glasila delovne skupnosti TEKSTILANE Kočevje »KOČEVSKI TEKSTILEC«. V prvih dveh letih se je časopis imenoval »TEKSTILANA« in je bil glasilo delavskega sveta in sindikalne podružnice, od leta 1963 pa izhaja pod sedanjim naslovom.

Prva številka je imela 25 strani. Razmnožena je bila v celoti doma na ciklostilnem stroju. Ta tehnika se je uporabljala vse do leta 1972 s tem, da je bil ovitek od leta 1963 dalje tiskan, časopis pa broširan v tiskarni. V trinajstem letu izhajanja (januar 1973) pa se je časopis pričel tiskati in izhajati v sedanji obliki.

Kaj pa vsebina? Kot je v uvodnem članku v prvi številki napisano, sta si izdajatelj (delavski svet in izvršni odbor sindikalne podružnice) zamišljala glasilo predvsem kot eno od oblik obveščanja članov kolektiva. V članku je zapisano: »Časopis bo prinašal vse tisto, kar bo najbolj zanimalo vse člane kolektiva in kar jim bo koristilo pri njihovem delu na delovnem mestu in v organih samoupravljanja. Prinašal bo izvlečke iz zapisnikov sej delavskega sveta in upravnega odbora organov sindikalne podružnice, nadalje osnutke internih predpisov, po-

datke o proizvodnji, podatke iz zaključnih računov in periodičnih obračunov, predloge planov itd...«

Vse to je tudi še danes glavna naloga glasila, vendar pa že dolgo ne edina. Sodelavci časopisa so kmalu pričeli pisati še o marsičem kot npr.: o izobraževanju, stanovanjski problematiki, investicijah, družbeni prehrani, letovanju, otroškem varstvu, v sejmih in razstavah, izletih, ekskurzijah in potovanjih, o pomoči podeželju in drugih vprašanjih v občini, o vprašanjih, pomembnih za tekstilno panogo itd. Časopis je objavil strokovne članke s področja tekstilne tehnologije, o novostih v strojni opremi, o novih surovinah in tehnoloških postopkih, o novih izdelkih, razne gospodarske analize, nadalje poljudnoznanstvene članke s področja medicine, psihologije, sociologije, prava in še veliko drugega.

Časopis ima tudi dokumentarno vrednost. Že več let se kronološko objavljajo natančni podatki ne samo o proizvodnji in poslovanju, temveč tudi vsi sklepi zborov in vseh samoupravnih in izvršilnih organov, večina pomembnejših sklepov družbenopolitičnih organizacij oz. njihovih organov, kadrovske novice, podatki o poškodbah pri delu, delovni jubileji članov delovne skupnosti, kronika, ki zajema poroke, smrti, rojstvo otrok delavcev itd. Dokumentarno vrednost ima tudi večina objavljenih fotografij, ki jih je v časopisu precej, »postranska dejavnost« časopisa pa je fotoarhiv, ki se nenehno bogati.

Odkar se časopis tiska, je dobil več stalnih rubrik kot npr.: mladinsko stran, kadrovske novice, kroniko, pravne nasvete, poškodbe pri delu, šport in šah, vprašanja in odgovore in priljubljeno križanko.

Glasilo posega tudi na kulturno področje čeprav le informativno. Tako seznanja člane z novostmi na knjižnem trgu, predvsem pa z izdajami Prešernove družbe in z deli domačih (kočevskih) kulturnih delavcev, z raznimi kulturnimi prireditvami, obletnicami ipd.

Z novimi ustavami, pismom IB in predsednika Tita ter drugimi pomembnejšimi dogodki v zadnjih letih je glasilo tudi bolj politično angažirano in je poskušalo slediti družbenim dogajanjem ne samo v delovni skupnosti temveč tudi v občini, v Sloveniji in Jugoslaviji. Kakor hitro je bilo mogoče, so bili objavljeni prispevki o najvažnejših dogodkih, kot so v zadnjem času bili sprejetje novih ustav, kongresi Zveze komunistov in Zveze sindikatov, volitve itd. Nadaljnje izgrajevanje našega družbenega sistema nalaga glasilu vedno nove naloge.

Kako urejamo časopis, kje dobivamo gradivo in kaj objavljamo? Uredniška politika izhaja iz temeljne vsebinske zasnove glasila. Precej je podatkov, ki jih uredništvo mora zbirati in redno objavljati. V temeljni vsebinski zasnovi je namreč zapisano: »Posebna naloga glasila je objavljati podatke, ki jih določi za objavo odbor delavskega nadzorstva, delavski svet ali drug organ upravljanja oz. družbenopolitična organizacija ali če je tako določeno v internem aktu OZD.« To so najpomembnejši podatki o poslovnih rezultatih, o osebnih dohodkih, o nekaterih stroških, o posojilih za stanovanjsko izgradnjo in vsi sklepi samoupravnih organov. Na sestankih samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij se najpogosteje postavljajo razna vprašanja. Če bi ta vprašanja oz. odgovori nanje utegnili zanimati širši krog ali vse delavce, je največkrat že na sestanku odločeno: »To naj se objavi v časopisu!«, pogosto pa je naloga članov in sodelavcev uredništva, da taka vprašanja sami zaznajo, obdelajo in objavijo. Ni redko, da prav objavljeno gradivo sproži nova vprašanja, kritiko, zahteve za pojasnila ipd. Sploh pa je življenje in delo kolektiva, ki šteje blizu 450 članov, danes tako bogato in pestro, da je gradiva vedno dovolj.

Kako je s sodelavci? Moramo priznati, da bi jih želeli več, čeprav jih danes ni več tako malo kot v začetku. Imamo domače sodelavce, to so člani uredništva in drugi stalni ali občasni sodelavci, vedno pogosteje pa jih iščemo tudi izven kolektiva. Čeprav si želimo čimveč prispevkov delavcev iz neposredne proizvodnje, je teh zelo malo in vsa prizadevanja v preteklosti niso dosti pomagala. Izkušnje nam kažejo, da teh prispevkov tudi v bodoče ne bo veliko napisanih, zato se trudimo, da jih dobimo drugače, z neposrednimi stiki, z intervjuji ipd. Dovolj je, če nekdo da pobudo, sproži vprašanje, pove mnenje, željo, kritiko (upravičeno ali ne), že ima lahko spreten sodelavec idejo ali temo za prispevek.

Kakšne oblike novinarskega izražanja uporabljamo? Skoraj vse. Največ je seveda poročil, nadalje komentarjev, analiz, člankov, beležk, črtic pa tudi foto-reportaž in intervjujev.

*Glasilo
delovne
skupnosti
TEKSTILANE
praznuje
letos
15. oblet-
nico
izhajanja*

In na koncu, kako bralci sprejemajo časopis? Prepričani smo, da so se nanj že tako navadili, da bi ga pogrešali, če bi prenehal izhajati. Koliko ga berejo je težko reči, prav tako kdo ga bere in kdo ne. Najbolj zvesti bralci so najbrž člani kolektiva — upokojenci. Prav vse jih zanima, večkrat nam tudi pišejo in se zanimajo, kako je v tovarni danes. Člane kolektiva zanimajo predvsem poslovni rezultati, delitev dohodka in osebnih dohodkov. Prepričani smo, da bi težko našli člana kolektiva, ki ne prebere podatkov o osebnih dohodkih. Tudi programi razvoja, načrti ipd. so skoraj za vse zanimivi. Radi berejo kroniko, kadrovske novice in nekatere druge stalne rubrike. Mladi imajo seveda najrajši svojo mladinsko stran, pa šport in šah. Zelo veliko je reševalcev križanke, to pa zlasti zato, ker izžrebani reševalci prejmejo lepe knjižne nagrade. Kot vsak časopis imamo gotovo tudi mi dobre bralce, površne in pa tudi take, ki skoraj ničesar ne preberejo. Kako je z nekaterimi, nam pove tale nedavni dogodek: Iz tiskarne smo pravkar prejeli »svežo« številklo glasila. V pisarno pride starejša ženska, in ko vidi zavitke časopisov, zaprosi za enega. »Veste, tako rada imam ta časopis, ker dostikrat piše v njem tudi kaj o naši tovarni,« utemelji svojo prošnjo. No, tudi taki so.

Branka Tomšič (Utrinki mladosti)

Na vasi je lepo...

Po hišah se prižgejo luči, življenje se bo odvijalo še pozno v noč. Jesenski večeri so na vasi nekaj posebnega. Polni so pričakovanj. To je čas, ko se na kmetih lička, tako vsaj pravimo temu opravilu. Če morda kdo ne ve, kaj je to, mu lahko razložim. Koruznim storžem je treba odtrgati listje, toda ne vse. Pustiti je treba tri ali štiri, da se z njimi potem storži povežejo v kite, ki jih je kaj lahko opaziti, če greš ob takem času skozi vas. Visijo pred hišo, da se kuzuza posuši, potem pa gre še v nadaljnjo »predelavo«. In to je vsa umetnost ličkanja. Čeprav doma nimamo kmetije, se vedno priključim ličkarjem. Kako zanimivo jih je poslušati, koliko zve človek novega, seveda ne vedno na preveč visoki ravni, pa vseeno zanimivega. Saj je vsakomur znano, da stari ljudje veliko vedo, čeprav marsikateri izmed njih ni hodil v šolo. Mnogokrat posekajo tudi nas mlade, ki se delamo, da toliko znamo. Posebno veselo je ob takem času pri šimnovih. To so največji gruntarji v naši vasi. Kmetijo imajo moderno opremljeno, stroji opravljajo danes pri njih vsa dela. Pa ni tudi drugje tako? Da, danes se je mnogo spremenilo na bolje, pa ljudje še vedno niso zadovoljni. Vedno isto tarnajo: »Občina nas bo pogubila, kakšni davki, oh, kako je življenje danes težko!« Ljudje, bodite zadovoljni s tem in pomislite, kako ste živeli pred tridesetimi leti in kako še danes žive ljudje na drugih celinah! Da, pri šimnovih je res veselo. Zbere se staro in mlado iz cele vasi. Potem pa si zamislite — stari udrihajo čez mlade in obratno. Zopet samo tarnajo: »Joj, kakšna je danes ta mladina! Samo moda, mini in maxi, kaj pa je v glavi? Da, dolgi lasje so na njej, v njej pa je kratka pamet!« O, kdaj nas bodo razumeli? Ali ste bili vi v naših letih kaj drugačni? Ali niste bili tudi vi, naši starši, nekoč mladi? Skoraj vedno se ob takem večeru začne s takim prerekanjem in mnogo lepih in grdih besed leti na vse strani. Toda vse to je izrečeno v smehu, nekaj pa tudi zares, kmetje pa so srečni, ker je bila letina dobra in ker so še v lepem vremenu utegnili pospraviti pridelek, za kajrega so delali od ranega jutra do pozne noči skozi celo leto.

Morda pa je bil njihov trud le premalo poplačan? Morda?

Branimir Podlogar

Iz šole — v delovno organizacijo

jetne sanje, ki so neprestano prisotne pri tvojem novem delu in ti vzbujajo neuničljiv idealizem. Ali je ta idealizem res neuničljiv? »Boš že videl, da ni vse z rožicami postlano!« pretijo bodoči kolegi, ki so v vsakdanji enoličnosti pozabili,

Prvi mrak je padel na zemljo. Jasna noč bo, mesec se je pokazal in tudi zvezde so se že prižgale. Jesen je, večeri so hladni, ta jasna noč pa bo najbrž prinesla tudi slano. Morda bo kdo mislil, da je z nočjo prišla tudi tema v našo vas. Zmotil si se, človek, če tako misliš!

Kaj pomeni ta korak? Ali ni to prelomnica v življenju, ko nisi več odvisen od denarja, ki ti ga starši s težavo priskrbijo? Bo tudi poplačan? Veliko je še vprašanj, ki se porajajo mlademu človeku ob nastopu službe, vendar ali bo našel nanje odgovore?

Konec je sedaj tekaj s težkimi torbami po srednji šoli, prenašanja muhastih profesorjev, predavanj in vaj na fakulteti. Sedaj so to le pri-

da so bili tudi oni pred nekaj leti v podobnem položaju. Kar naj nas strašijo, vendar mi se ne damo, kajti navajeni smo delati in bomo svoje naloge vestno izpolnjevali.

In že je tu jutro, ki je tako prelomnega značaja za vsakega intelektualca. Doslej si o domačem podjetju veliko slišal, vsepovsod te je ime delovne organizacije na izdelkih navdajalo s ponosom. Kolegi na fakulteti se ob tvojem imenu nehote spomnijo na delovno organizacijo, o kateri si s toliko ljubezni pripovedoval, se pogovarjal o njej, poslušal nasvete, primerjal z ostalimi, se pehal, da bi ji čim prej in čim bolj koristil.

Prvi dan: Ob vstopu skozi vratarnico te nehote stisne pri srcu. Tudi prijazno kimanje mimooidočih ti treme ne prežene. Počasi se napotiš po stopnicah in že si pred durmi, ki ti odprejo pot skozi življenje. »Pa si naši!« reče nekdo v kotu in ti toplo stisne roko. Oba za trenutek molčiva, veva, da bova v prihodnje veliko sodelovala in da odslej ne bova mogla drug brez drugega. Kaj hitro so opravljene formalnosti in že si med kolegi, s katerimi se boš srečeval vsak dan, delil z njimi težave in srečo. Nekateri te poznajo, pridejo k tebi, povprašujejo vseprek, da komaj utegneš odgovoriti na vprašanja, ostali pa te gledajo od daleč in ugibajo, kakšen tič si. In naposled greš skozi proizvodnjo in še z večjo pazljivostjo opazuješ delo, si skušaš zapomniti vsako malenkost, saj zdaj si neposredni proizvajalec in tvoje kvalitetno delo naj bi doprineslo k večjemu uspehu podjetja. Pred očmi ti rijoji konstrukcijske in tehnološke težave, ki čakajo, da se spoprimeš z njimi. »Kdo pa je to?« »Ta je novi . . .«, a že naslednje pol ure vedo o tebi za cel roman. Zavedaš se, da se boš moral kmalu spoprijeti z nezaupneži in si jih pridobiti, da te sprejmejo za svojega. V tem trenutku se pri nekaterih neopazno pojavlja zavist, da ne veš, kje je meja med njo in tovarištvom. Ali bo zavist zmagala tudi nad teboj in te okužila z bacili, ki so ti bili do sedaj popolnoma neznani, celo tuji? Ne, ne morejo te uničiti, mladostni zagon je močnejši. Ob tem se ti porajajo besede velikega slovenskega moža: »Kuj me, življenje, kuj!«

Zato naj bo zadnje geslo moto vsakogar, ki gre z zanosom novim delovnim nalogam naproti, da bo trd, jeklen. Le tak lahko pričakuje plodna tla za kali svojega ustvarjanja, medsebojnega tovariškega sodelovanja in za prave socialistične odnose.

Julij Gregorič, Tržič, Struge
(Lovec št. 8, november 1974)

Srečanje z risom v lovišču LD Struge

vidim pravega risa. Čudovit prizor, več vreden kakor ne vem kakšen plen! Skozi priprte veke, kakor da mu dnevna svetloba ni preveč všeč, je pregledal poseko, potem pa legel na skalo. Da bi ga še bolje videl, sem se na preži nekoliko premaknil. Isti hip je ris pozorno obrnil glavo in zapičil pogled naravnost vame. Nekaj minut me je pozorno gledal, potem pa je odšel. A napravil je le kakih trideset korakov. Ustavil se je, se obrnil in se vrnil na isto mesto. Zopet je

V popoldanskih urah, 30. junija letos, sem se odpravil na lov na srnjaka k lepi jasi v Špicnik. Povzpel sem se na odprto visoko prežo. Čakal sem kakih 20 minut, ko je prišla srna in se je začela pasti. Naenkrat se je obrnila v smer, od koder je prišla, in skokoma zbežala v gozd. Pričakoval sem vse kaj drugega kot risa. Pojavil se je na skali. Svojim očem takoj nisem mogel verjeti, da zares

gledal proti meni, kakor da se prej ni dovolj prepričal, kaj je na preži. Nepremično sem ga gledal. Bil je velik, mogočen. Črne pike na njegovem rjavkastem kožuhu so mu dajale poseben čar. Prisodil sem mu kakih 20 kg teže. Jaz sem gledal risa, on mene. Potem je z mijavkajočim glasom najbrž izrazil nezadovoljstvo, ker ni mogel ugotoviti, kaj je na preži. Korakoma je odšel in zginil v goščavi. A glej, po nekako petih minutah se je zopet pojavil na skali. Zopet je pogledoval vame in si medtem drgnil glavo ob skalo. Morda se je mislil na skali sončiti, pa mu je »prikazen« na preži prekrizala namen. Še enkrat je nezaupljivo pogledal proti meni in odšel. Dolgo sem še sedel na preži, a risa ni bilo več nazaj.

Domov sem se vrnil z izrednim doživljajem, saj sem doslej eden redkih lovcev, ki so risa že videli v naravi. Želim, da bi se s to lepo, mogočno divjadjo še kdaj srečala. Tak čudovit doživljaj pa želim tudi drugim lovcem.

Vera Kalčič

Na obisku pri eni zadnjih velikih družin

Najvažnejše je, da se dobro razumemo

Družine z velikim številom otrok še pred petdesetimi leti niso predstavljale nič posebnega. Kasneje pa je drugačen način življenja vse bolj narokoval staršem, da so se odločali za čedalje manj otrok, tako da so danes redke že družine, ki imajo tri otroke. Moram priznati, da sem bila zato nemalo osupla, ko sem izvedela, da živijo nedaleč od Kočevja ljudje, ki imajo dvanajst otrok. Takoj sem si jih zaželela spoznati.

Z mešanimi občutki sem se mrzlega zimskega popoldneva vzpenjala k Petkovi hiši v Dolenji vasi. Že do daleč sem videla, da sem prišla prav, ker se je na vrvi pred hišo sušilo ogromno perila.

Kot nalašč sem našla skoraj vso družino doma. Majhna kuhinja, vzorno pospravljena, a premajhna, da bi se toliko ljudi v njej zares udobno počutilo, je kljub temu dihala prijetno domačnost.

Ko sem vstopila, je gospodinja pestovala najmlajšo hčer v naročju, hišni gospodar pa je sedel pri štedilniku. Ostali otroci so se gnetli okoli njiju.

Nezaupljivi pogledi, s katerimi so me Petkovi takoj v začetku merili, so kmalu prešli in kaj hitro sva z gospodinjjo prijetno kramljali. Povedala mi je, da sta z možem pred približno dvajsetimi leti prišla na Dolenjsko iz Jeruzalema in sta najprej živela v Knežji lipi, kjer je doma moževa sestrična, nato pa sta se preselila na Borovec pri Kočevski Reki. Ker se je družina iz leta v leto večala, sta si zaželela lastne strehe nad glavo, zato sta kupila staro hišo v Dolenji vasi, jo malo preuredila in od takrat živi družina tam.

»Nikamor več se ne nameravamo seliti,« mi je razlagala Petkova v prijetno pojoči dolenjski govoricci, v kateri pa se sem ter tja še vedno začuti prekmursko narečje, »všeč nam je ta kraj in zelo smo se ga navadili.«

Od Petkovih dvanajstih otrok (najstarejši hčeri je 19 let, najmlajši 2 leti) so najstarejši štirje zaposleni v INLES v Ribnici, kjer dela tudi njihov oče. Pet otrok je šoloobveznih, tako da ostanejo ob dopoldnevih doma z materjo samo najmlajši trije otroci.

»Kljub temu imam vedno veliko dela. Perem na roke za vso družino, ker nimamo pralnega stroja, kuham, pospravljam, krpam in sploh mi dela zlepa ne zmanjka,« pravi Petkova, »popoldne pa so otroci v glavnem doma, pišejo naloge, se smukajo po hiši in vedno uganejo kaj takega, česar ne bi smeli. Sicer pa moram priznati,« nadaljuje, »da so še kar ubogljivi, radi pomagajo in na splošno kakšnih velikih težav z njimi nikoli ni bilo. Ne prepirajo in ne pretepejo se med seboj več, kot katerikoli drugi otroci in starejši vedno pazijo na mlajše.« Petkova je še sorazmerno mlada in kljub tolikšnemu številu otrok se mi ni zdela ne živčna ne zgarana. Na vprašanje, kako ji je to uspelo, je odgovorila: »Vedno smo bili složni, lepo se razumemo in pomagamo drug drugemu.«

»In kako je sploh prišlo do tega, da imate toliko otrok?« sem jo vprašala. »Ste se zanje zavestno odločali ali vam je bilo vseeno, koliko jih navsezadnje bo?«

»Ne eno ne drugo ne bo čisto držalo. Morda bi bilo še najbližje resnici, če bi rekla, da so se tako hitro rojevali, da sploh ni bilo časa kaj dosti premišljevat. Vednar vam rečem,« je dodala, »da bi jih najbrž ne imela več toliko, če bi bila še enkrat mlada.« Hišni gospodar je previdno molčal.

Zanimivo, da Petkova niti enkrat nista o ničemer potožila, čeprav je jasno, da jim ob vse višjih cenah ni ravno z rožicami postlano. Zdelo se je, kot da materialna plat življenja zanje sploh ni najbolj pomembna, dokler se med seboj tako dobro razumejo. Morda sem se med njimi ravno zaradi tega tudi jaz tako dobro počutila.

Srečno, Petkovi!

Tone Ožbolt (Lovec št. 8, 1974)

Grajšev lovski krst

Ivan Grajš je s svojim psom brak — jazbečarjem Kastorjem postal slovit poklicni lovec. Doma je iz Novega kota nad Čabrom, zdaj živi v Dolgi vasi pri Kočevju. Za seboj ima nad pol stoletja trdega, a plodnega življenja, nešteto lovskih izkušenj in doživetij. Uplenil je dvakrat po deset volkov, več kakor trikrat po deset

medvedov, ki so jih obstrelili lovski gostje, veliko divjih prašičev, jelenov, srnjakov in druge divjadi. On in njegov Kastor sta postala neprekosljiva krvosledca obstreljene divjadi. Vendar je Grajš svoj nepozabni lovski krst že doživel, ko je bil še majhen deček.

x x x

Grajševa babica je imela tistega dne polne roke dela. Kuhala je južino, pomivala in hitela s pospravljanjem po hiši. Vnučka Ivana je poprosila, naj ji nanese drv. Deček je odhitel v drvarnico in nosil naročaj za naročajem, dokler in bil poln podpeček. Potem je pograbil za vežnimi vrati lok in šop puščic ter odhitel čez dvorišče na vrt in travnik. Pomeril je v vrh drevesa in puščica je švignila natanko nad samim vrhom. Gledal je za njo in videl, kako pojema njena hitrost in pada. Pognal se je ponjo. Trava mu je segala do kolen in se mu s cveticami vred zapletala med prste bosih nog. Bil je že blizu puščice, ko se je spotaknil, s palcem hudo kresnil ob kamen in bil v hipu na tleh. Ležeč v travi je z obema rokama držal palec in gledal, kako mu izpod nohta curlja kri. Kmalu pa se je dvignil, pobral lok, poiskal še puščico in odšepal proti hiši. Prav tedaj

sta po stezi prišla orožnika in se znašla pred dečkom. »Kakšen fant, oborožen kot pravi bojevnik!« je vzkliknil prvi. Drugi pa je vprašal, kako mu je ime. »Grajšev Ivan sem!« je odvrnil deček in pogumno zrl v orožnika. To je bilo prvo njegovo srečanje z orožniki, zato ju je napeto opazoval. No, starejši veste, kakšni so bili bivši jugoslovanski žandarji! Ampak Ivanu sta bili najbolj všeč orožnikovi puški, na katerih sta se svetila bajoneta. »Joj, kako lepi puški, tako lepih še nisem videl! Ko bi jaz imel takšno, z lokom ne bi več streljal! Saj, stric Janez ima tudi puško, ampak ni tako lepa, vsa rjasta je. «Ti si pa zgovoren dečko in veliko veš,« ga je pohvalil orožnik, iz žepa potegnil vrečko bonbonov in jo dal Ivanu.

Potem so odšli skupaj do hiše in orožnika sta tamkaj sedla na klop. Eden izmed njiju je vzel dečka v naročje in začel »vleči« iz njega.

»Veš, fant, ampak jaz ne verjamem, da ima tvoj stric puško.«

»Ima jo, ima!« je odvrnil deček. »Toda puška mojega strica je drugačna od vajinih. Stric jo nabija od spredaj, pravi ji 'forladarca'.«

Orožnika sta se čudila in ga spodbujala, naj jima pove še kaj. Dečku se je imenitno zdelo, da sta ga orožnika hvalila in povedal je vse, kar je še vedel: »Smodnik ima spravljen v rogu, šibre in 'kapslne' pa ima v vrečki. Bajoneta pa nima.«

Orožnika sta se delala, kakor da mu ne verjameta, zakaj želela sta ga pripraviti, da jima vse to tudi pokaže. Res, otroku ni bilo treba dvakrat reči in pred njima je stopil v izbo. Brez pomisleka je pokazal skrito stričevo puško sprednjačo in tudi strelivo.

Tedaj je od nekok prihitela v izbo tudi babica. Ostro je ošvignila otroka s pogledom in mahoma je razumel, da ga je polomil.

Seveda sta orožnika potem do podrobnosti zaslišala tudi babico. Končno jima je morala vsa skrušena in žalostna znesti prepovedano orožje in municijo na mizo. Vse sta zaplenila in odšla z bogatim plenom, do katerega ju je pripeljal Ivan.

Ko sta orožnika zginila za ovinkom, je babica poklicala Ivana v kuhinjo. Mračen, jezen in žalosten hkrati je bil njen obraz. Nikoli prej ne poslej ni bila tako huda. Ihtela je, zmerjala in kar je skelelo najbolj — z brezovo šibo klestila po Ivanovi zadnji plati. Priredila mu je »lovski krst« posebne vrste, ki ga Grajš ne bo nikoli pozabil.

Brane Dekleva

Odlična športnica

Natašo Urbančič pozna nemara vsak privrženec športa. Celjanka je trenutno naša najboljša športnica. Svoj življenjski višek je dosegla ravno ob koncu svoje dolge športne poti.

V Kočevju pa imamo dekle, ki si šele sedaj utira pot med kvalitetne

tekmovalke. Kdo je pravzaprav to deklet? Poznamo jo predvsem mladi, pozna jo vsak gimnazijec. Osemnajstletna Brigita LEVSTIK je športnica, da ji ni para. Razna športna uredništva izbirajo najboljše športnike področij, republik in držav. In če bi podobno anketo napravili v Kočevju, bi naslov najboljše prav gotovo osvojila Brigita. To pa si tudi zasluži, kajti njeni rezultati na športnih terenih so več kot odlični. Postala je mladinska reprezentantka v odbojki. To je nedvomno veliko priznanje za Brigito pa tudi za kočevsko odbojko. Z njo na čelu se bodo Kočevke v letošnjem letu borile za vstop v prvo slovensko ligo. Vendar pa Bri-

gita ni uspešna samo na odbojkerskem igrišču. To je namreč tudi dekleta, ki skače najdlje v Sloveniji. Rezultat 567 cm ni mačja solza. Njen skok je tudi najboljši dosežek lanske sezone v naši republiki. Nedvomno gre za izredno talentirano športnico. Naj še omenim, da je Brigita steber košarkarske ekipe Kočevja, da odlično igra nogomet, kar je nekaj nenavadnega za dekleta. Pričela je z orodno telovadbo pred desetimi leti. Spoznala in osvojila je vse športe. Danes pa je aktivna košarkarica, odbojkarica in atletinja. V tem pa se skriva njen velik problem. Kateremu od športov bi se odpovedala? Resnično težak problem. Potreben bi ji bil strokoven nasvet. Morda pa bi bilo bolje, da še malce počaka. Je četrtšolka kočevske gimnazije in velik življenjski korak je pred njo. Razkrila nam je, da se bo vpisala na visoko šolo za telesno kulturo v Ljubljani. Tako bo športu še bolj zvesta, in to je tudi prava pot za njeno nadaljnje športno življenje.

Pravzaprav jo poznamo pod imenom Gita. Veliko časa preživi na športnih terenih, kajti trening ji je sestavni del dneva, šport pa del njenega življenja. Občudujemo njeno obnašanje na športnih terenih, saj se nikoli ne razburja zaradi napak soigralk. Celu vzpodbuja jih in tako daje ritem svoji ekipi. V zasebnem življenju pa daje videz resnega dekleta. Takih deklet je malo. Kritično gleda na kulturno in športno življenje v Kočevju, saj ugotavlja, da je premalo kakovostnega športa. Njena želja je, da bi novi predpisi na področju telesne kulture spremenili trenutno stanje kočevskega tekmovalnega športa. Predvsem primanj-

Brigita Levstik — uspešna kočevska športnica

kuje športnih prostorov in vaditeljev. Morda bo vse to rešila nova telovadnica, ki se je Gita zelo veselila. Starejši pa bi morali poskrbeti za bolj organizirano dejavnost mladih. Premalo je kulturno-zabavnih prireditev in mladinskih plesov.

Torej Gita prav tako kritično gleda na življenje mladih kakor vsi ostali mladi Kočevci. Je pa ponosna in vesela, da je Kočevka. Obljubila je, da se bo po končanem študiju vrnila v svoje rojstno mesto. Do takrat pa upa, da se bo marsikaj spremenilo.

Pa še ena zanimivost. Gita stanuje v Podgorski ulici. Tam pa so mladi organizirani, da jih je veselje gledati. So sila zabavna in vesela družčina. Imajo

svoj nogometni klub, ki je tudi najboljši v kočevski ligi. Na tekmah Podgorske se zbere staro in mlado in z vsem srcem vzpodbuja svoje. Morda pa je tako okolje vplivalo, da je Brigita LEVSTIK dosegla to, kar morda še dolgo ne bo kaka druga Kočevka.

Gre torej za dekleta z izrednim talentom. Vendar pa priznava, da sam talent ne prinaša uspehov. Za razvoj odličnega športnika je potrebno marljivo delo. Kdor hoče uspeti, mora ogromno trenirati in imeti jekleno voljo.

Pričakujemo pa, da nas bo Brigita še bolj razveseljevala z rezultati in želimo ji veliko uspehov v športnem in zasebnem življenju. Nasploh pa smo optimisti vsi, ki jo poznamo, saj upamo, da Brigita ne bo razveseljevala samo Kočevcev, ampak tudi Slovence. Gita je tega prav gotovo zmožna. To pa prepustimo času.

Matjaž Krivec, 4.e razred,
V objemu gozdom

Matjaž in Jane ob Rinži

»Pojdiva k Rinži! Glej ga ribiča!«

»Ali veš, da je v Kočevju skoraj sto ribičev? Občinska skupščina je ribiški družini s posebno odločbo poverila reko Rinžo v upravljanje.«

»To pomeni, da lahko ribe lovijo.«

»Ne samo to. Ribiška družina ima dosti drugih skrbi in zadržitev. Skrbeti mora tudi za čiščenje bregov naše Rinže, ki jih mnogi prebivalci Kočevja in okolice tako grdo onesnažijo. Ribiči so odstranili že cele gore navlake. Mnogo je bilo v njej desk, kartonov, škatel in celo starih štedilnikov, koles in starih kosov pohištva.«

»Jaz sem pa mislil, da ribiči samo ribe lovijo.«

»Seveda jih lovijo. V prvi vrsti pa skrbijo za zarod. Vsako leto vložijo v Rinžo na tisoče mladih ribic, ki jih kupijo v ribogojnicah Slovenije. Še eno veliko skrb imajo. Rinža je kraška reka. Na več mestih je zajezena z jezovi in na koncu z zapornicami. Te zapornice pri stari šoli uravnavajo stanje vode v strugi do Mahovnika.«

»Lani sem pomagal ribičem, ki so s saki pobirali ribice pod zapornicami in jih metal nazaj v globoko vodo.«

»Zakaj ste to delali?«

»Ribice so po nesreči z vodo padle pod zapornice, v tisti plitvi in umazani vodi bi kmalu poginile. Pobrli smo jih in dali nazaj več kot 40 tisoč. Bile so približno 10 cm velike.«

»Ali si ti opazil ribice pod jezom?«

»To je opazil skrbni gospodar ribiške družine Franc Gregorčič in je brž sklical ribiče. Tudi za zapornice on skrbi. Tiste labode na otoku je on naredil.«

»Kadar bo spet podobno delo, še mene pokličite!«

»Bom, Jane, ali veš kaj pravijo kočevski jamarji o Rinži?«

»Ne vem, kaj misliš. Najbrž misliš to, kje Rinža priteče spet na dan.«

»Tudi to jih zelo skrbi. Skoro gotovo je nekaj priteče pri Bilpi v Kolpo. Toda ne samo to. Pravijo, da bi voda Rinže lahko izginila nenadoma v zemljo že prej ali celo v mestu.«

»Joj, to se ne sme zgoditi! Čeprav je včasih umazana, je po svoje zanimiva in nam potrebna!«

KULTURNO DOGAJANJE

V Kočevju je bil ustanovljen kulturni klub

V sredo dne 11. decembra 1974 je bil v gimnazijski dvorani v Kočevju ustanovni zbor Kulturnega kluba Kočevje. Predsednica iniciativnega odbora tov. Marjanca Colarič je po kratkem kulturnem programu podala poročilo, zakaj bi bilo potrebno ustanoviti ta klub. Iz poročila povzemamo nekaj glavnih misli:

»V Kočevju že dolgo čutimo, da smo kulturni delavci in ustvarjalci vseh zvrsti med seboj premalo povezani. Že dolgo težimo za tem, da bi se na kakšen način krepkeje strnili, bolje sodelovali, izmenjavali izkušnje in pobude, združili svoja prizadevanja in jih usmerili k nam vsem skupnemu cilju. In teh želja je tudi vzniknila pobuda za ustanovitev kulturnega društva ali kluba kulturnih delavcev, ki naj bi začel med drugim tudi z izdajanjem svojega glasila Kočevski razgledi, da bi tako vsaj nekaj od našega ustvarjanja posredovali širšemu krogu občanov in ohranili zanamcem.«

Zatem je tov. Colaričeva razložila, kako je bil spomladi na pobudo Temeljne kulturne skupnosti sklican sestanek, na katerem smo izvolili iniciativni odbor. Dejala je, da je bil odbor zelo delaven, da se je večkrat sestel in da je bilo vedno polno raznih pobud in predlogov. Ugotovil je, da kultura v naši občini ni zapostavljena. Z njo se ukvarja veliko ljudi, ki so že marsikaj ustvarili. Med njimi so pravi entuziasti, ki jim je kultura v srcu ter jo želijo z vso prizadevnostjo pospeševati in jo približati ne le inteligenci, marveč tudi delovnemu človeku in zlasti mladini.

»Naša Temeljna kulturna skupnost je že pokazala lepe uspehe v organiziranju in pospeševanju kulturnega življenja v mestu in občini ter se v polni meri zaveda ljudskih potreb in določil ustave, ki poudarja, da je treba kulturo še bolj razvijati. Zato je iniciativni odbor od vsega začetka imel vse razumevanje in podporo Kulturne skupnosti. Člani iniciativnega odbora so se poleg tega pogovarjali s predstavniki družbenih organizacij, občine in komiteja ZKS, ki so pripravljeni, da se zavzamejo za ustvarjalno dejavnost naše socialistične kulture.

Po vsem tem je jasno, da ne le kulturni delavci, marveč tudi vodstveni organi čutijo potrebo, da organiziramo telo, ki bi kulturne delavce vseh zvrsti kulturnega ustvarjanja povezovalo, jim pomagalo ter pospeševalo njih prizadevanja in delo. In zato ni čudno, da je pobuda za ustanovitev kulturnega kluba in revije naletela na razumevanje, in upamo, da bo tudi naprej uživala podporo odločujočih organov in občanov.«

Ena bistvenih nalog Kulturnega kluba bo izdajanje revije Kočevski razgledi, katere izid je finančno podprla Kulturna skupnost. Poleg drugega bo lahko izdatno vzpodbudila literarno dejavnost, ki se je v zadnjem času začela kar razvijati. Prav tako je poraslo zanimanje za slikarstvo, k čemur je veliko prispeval Likovni salon s številnimi razstavami, razvija se dejavnost fotografov amaterjev, od katerih so se nekateri s svojimi posnetki predstavili že na več razstavah. Lahko bi razvili tudi amatersko dramsko dejavnost. Večkrat bi organizirali tudi srečanja članov kluba, na katerih bi izmenjevali svoja mnenja in izkušnje.

»Ko zdaj organiziramo kulturni klub,« je nadaljevala tov. Colaričeva, »in pripravljamo izdajo revije, je prav, da se ozremo v preteklost, ko so se naši predniki bojevali za napredno kulturo v težkih pogojih. Svetal primer pa nam je zlasti naš narodni heroj, profesor Jože Šeško, ki je kljub prerani smrti pustil za seboj lepo kulturno dediščino. Ne bo odveč, da se ob tej priložnosti seznanimo z njegovim pismom, ki ga je pred štiridesetimi leti 14. januarja 1935 poslal upravi Dravske banovine v Ljubljano zaradi prepovedi njegovega kulturnega udejstvovanja. Prisluhnimo in zamislimo se ob pismu!

»Podpisani Jože Šeško, bivši suplent na realni gimnaziji v Mariboru, vlagam pritožbo zoper gospoda načelnika sreza Kočevje radi prepovedi vsakega javnega kulturnega udejstvovanja.

1. 10. januarja 1934 je imelo Jugoslovansko akademsko društvo v Kočevju Cankarjev večer, za katerega so me prijatelji povabili, da bi imel govor o Cankarju. Gospod srezki načelnik je društvu najprej svetoval, naj me izloči iz sodelovanja. Ker tega društvo ni storilo, je prepovedal vsako moje sodelovanje (tudi čitanje Cankarjevih del ipd.) na prireditvi.

2. Dne 25. novembra 1934 je imelo delavsko kulturno društvo Svoboda prosvetno prireditev, na kateri mi je gospod srezki načelnik prepovedal vsako sodelovanje.

3. Pred dnevi je tajnik jugoslovanskega akademskega društva v Kočevju predložil gospodu srezkemu načelniku načrt rednih javnih predavanj, ki jih prireja društvo v Kočevju. Gospod srezki načelnik ni dovolil, da bi jaz predaval temo »Povojna slovenska literatura«. Pripominjam, da je moja stroka zgodovina slovenske književnosti.

Glede prepovedi svojega predavanja »Povojna slovenska literatura« sem bil osebno pri gospodu srezkem načelniku, pa nisem nič pozitivnega dosegel. Pismenega potrdila o prepovedi mi ni hotel dati.

Mislím, da postopanje srezkega načelnika, ki mi ne dovoljuje nobenega javnega kulturnega dela, ni v skladu s pojmovanjem zakonov, kljub temu da sem bil leta 1933 obsojen po zakonu o zaščiti države. Vse svoje trditve lahko s pričami dokažem.

Upam, da bo banska uprava uredila to vprašanje pozitivno za moje bodoče kulturno javno udejstvovanje.«

Morda bo kdo dejal, čemu zdaj brskamo po Šeškovih arhivih, ko so zdaj vendar drugačni časi. Ravno zato je prav, da vidimo, kako težko in trnovo pot so prehodili naši napredni kulturni delavci, ki jim je bilo prepovedano celo

podajanje takšnih naprednih in kvalitetnih del, kot so stvaritve Ivana Cankarja. In naš klub s svojo revijo bo deioval po tej napredni poti, da bo ohranjal in oživiljal to, kar je človeštvo ustvarilo lepega, dobrega in plemenitega, in da bi nekaj k temu doprinesli naši domači ustvarjalci.

Že Ivan Cankar je zapisal: »Naša narodna kultura je zgodovina narodnega, političnega, družbenega in gospodarskega razvoja.« Le tako gledanje in stremljenje bo dalo pravo, življenja vredno obeležje vsakemu ustvarjalcu in visoko etično in človeško. V današnji družbi obstajajo razredna in človeška nasprotja, ki vplivajo na tok življenja. Prepogosto smo priča pojavom, ki vzpodbujajo ljudi k početjem, ki nimajo ničesar skupnega s plemenito in napredno človeško kulturo, peljejo pa v človeški razkroj in pogubo. Zato moramo stremeti v svojem delovanju, da bi ustvarjali lepe in tople odnose med ljudmi in vzbujali odpor zoper vse, kar jih kvari, kajti tu gre za človeško kulturo.

Mar ni dolžnost zdajšnjih kulturnih ustvarjalcev vseh zvrsti, ki pripadajo narodu in domovini ter verjamejo v velike, plemenite cilje, da spoznavajo medčloveške odnose? Na eni strani moramo tu črpati snov za svoja ustvarjanja, na drugi strani pa moramo pogumno nastopati proti delomrznežem in vsem razrednim sovražnikom.

Naš kulturni klub s svojim glasilom Kočevski razgledi se ne poraja v moreči stiski posameznikov. Združeval naj bi ljudi, ki so že nekaj pokazali in ustvarili, pa tudi one, ki jih bo ta dejavnost še pritegnila. Naj bo zato naše delovanje prispevek, da bi v valovanju človeških čustev in ob trdem vsakdanjem boju ustvarjali lepšo, človeka vredno prihodnost.«

Mirko Levstek ✓

Temeljna vsebinska zasnova Kočevskih razgledov

Predsedstvo ZKPO Kočevje je na osnovi zakona o javnem obveščanju sprejelo temeljno vsebinsko zasnovo revije KOČEVSKI RAZGLEDI. Vsebinska zasnova vsebuje tri poglavja, in sicer:

- namen izdajanja revije
- predmet obravnave in
- temelje uredniške politike.

Namen izdajanja Kočevskih razgledov

Osnovni namen revije Kočevski razgledi je poživiti kulturno dejavnost v kočevski občini. Že dlje časa se namreč čuti potreba po glasilu, ki bi temeljiteje spremljalo tukajšnjo kulturno in družbeno problematiko. Da bi zapolnili to vrzel, bodo Kočevski razgledi vzpodbujali delo literarnih in likovnih ustvarjalcev, spremljali kulturno dogajanje, vzpodbujali pri bralcih zanimanje za dogodke iz preteklosti, zlasti iz NOB, spremljali življenje, samoupravljanje in problematiko v delovnih kolektivih in o njej obveščali občane. Skušali bodo pri bralcih vzbujati zanimanje in skrb za okolje in njegovo varstvo ter jih seznanjati z različnimi vrstami človekovega udejstvovanja.

Predmet obravnave

Osnovna izhodišča za predmet obravnave so nakazana že z namenom izhajanja revije. Kočevski razgledi bodo objavljali:

- pesmi in prozne sestavke literarnih ustvarjalcev ali umetnikov, ki so kakorkoli povezani s Kočevjem,
- neznana ali manj znana dejstva iz preteklosti Kočevske, zlasti iz NOB,
- prispevke, ki opisujejo življenje in delo delovnih ljudi, delovnih kolektivov, samoupravljanje, vsakdanje življenje, prav tako življenje kmečkega človeka,
- članke o našem okolju, varstvu okolja in o raznih vrstah človekovega udejstvovanja,
- sestavki učencev in mladine,
- poročila, zapise in komentarje o kulturnih dejavnostih in dogodkih v občini.

Temelji uredniške politike

Prvo vodilo za delo uredništva bo zahteva po kvaliteti. Ker pa »literarnih imen« v Kočevju ni ravno na pretek in pa da bo revija našla svoj odmev pri čim širšem krogu bralcev, bo treba deloma seči po kompromisni rešitvi. Snov pisanja bo morala biti čimbolj raznolika, vzeta z vseh področij življenja in dela občanov. Opisovati mora različne probleme s človeško zavzetostjo in se zavzemati za čim boljše rešitve v duhu naše samoupravne socialistične družbe.

Marjan Mrvar ✓

Delavska godba Kočevje

Ena izmed kulturnih dobrin, ki jo človek potrebuje, je tudi godbena dejavnost. Segaj globoko nazaj v zgodovino, pri nas Slovincih je bila pred vojno tudi ena od oblik združevanja v borbi za narodnostne pravice.

Tudi na Kočevskem so v predvojnem obdobju obstajale razne godbe ali »pleh-muzike«, toda menda nikjer dolgo. Vojna je močno zavrila to zvrst dejavnosti s tem, da so bili instrumenti večinoma uničeni ali pa jih je odnesel sovražnik, godbeniki pa so bili razkropljeni po bojiščih in so večinoma padli kot žrtve vojne.

Kočevska je tako po vojni ostala brez pihalne godbe. Vendar je bilo potrebno to zvrst kulturne dejavnosti oživiti, saj je bila ravno za povojno obdobje nujno potrebna. V času povojne graditve socialistične družbe, ko so se vršila ljudska zborovanja, množične prostovoljne akcije za obnovo naše porušene domovine itd., je tudi godba odigrala vzpodbudno vlogo.

Po vojni je bila v letu 1946 ustanovljena mladinska godba »Proleter«. Delovala je do konca leta 1949, vodil pa jo je tov. Nande Poznič. V času svojega delovanja je dosegla nekaj lepih uspehov, med ostalimi je osvojila naslov najboljše mladinske godbe Slovenije.

Ko je prenehala delovati mladinska godba »Proleter«, je za nekaj časa prenehala godbena dejavnost v Kočevju. Šele leta 1951 je Rudnik Kočevje iz ostankov mladinske godbe in drugih godbenikov ponovno ustanovil godbo pod naslovom »Rudniška godba«. Ta je prvotno delovala pod vodstvom kapelnika Alojza Kralja,

pozneje pa pod vodstvom še ostalih kapelnikov ali dirigentov. Ta godba je delovala do prve polovice leta 1962, nakar se je začasno razformirala. Kulturna dejavnost je bila v tem obdobju na Rudniku in Šalki vasi precej razvita, ko pa so jo hoteli priključiti društvu »Svoboda« v Kočevju, se je zrušila v nič. Občani niso hoteli sodelovati na raznih kulturnih področjih v mestu in tako je tudi Rudniška godba razpadla.

Zatem pa je prišlo do ostre javne kritike na terenu Rudnik-Šalka vas. Zaradi tega je delavski svet Rudnika Kočevje še v istem letu sprejel sklep na zahtevo sindikalne podružnice Rudnika Kočevje, da se mora godba ponovno formirati v okviru podjetja. Še isto leto so ustanovili godbo pod imenom Pihalni orkester sindikalne podružnice Rudnika Kočevje.

Tehnično vodstvo je prevzel tov. Andrej Struna, ki godbo vodi še sedaj.

Rudnik Kočevje je godbo vzdrževal sam vse do leta 1970, v letu 1971 pa se je uresničil predlog, da naj bi godbo s podporno članarino finansirali vsi občani občine Kočevje, čeravno ne v celoti, ter mora vodstvo godbe še sedaj pridobivati podporno članstvo. Leta 1971 se je godba preimenovala v Delavsko godbo Kočevje in je tako postala godba vseh občanov, s širšimi družbenimi nalogami in obveznostmi.

Pri »Delavski godbi Kočevje« so največje težave s pomanjkanjem mladih godbenikov, zato je bil v letih 1972/1973 organiziran tečaj za mlade godbenike, pri čemer je pomagala tudi Temeljna kulturna skupnost občine Kočevje. Godba ima namen s takimi tečaji nadaljevati, toda težave so tudi v tem, da je mladina bolj zainteresirana učiti se na druge glasbene instrumente kot na trobila in tolkala. Potrebno pa jo bo pridobiti tudi za to vrst kulturne dejavnosti. Primanjkuje tudi kadra za poučevanje.

Godba bi bila potrebna tudi širše, ne samo finančne, temveč tudi moralne družbene pomoči, o kateri se sedaj skoraj ne bi dalo govoriti, da jo dobiva.

Sedaj je Delavska godba Kočevje edina godba v tem delu Dolenjske in svojo dejavnost opravlja v naši in sosednjih občinah.

Potrebni bi bili novi godbeni prostori, ker sedaj večina godbenikov stanuje v mestu Kočevje. Potrebe po skupnih prostorih za kulturno dejavnost se kažejo nasploh in v bodoče, skladno z razvojem mesta in naraščanjem števila prebivalstva, potrebno misliti na gradnjo kulturnega doma, kjer bi se združevala vsa kulturna dejavnost in kjer bi občan dobival svoje kulturne dobrine.

Dragica Janša

Ob slovenskem kulturnem prazniku

8. februar, slovenski kulturni praznik. Praznik nas vseh, saj bi morala biti kultura del življenja vsakega človeka. Prav je, če se ob tem vprašamo, kakšna je kulturna dejavnost v našem mestu.

Razstave v Likovnem salonu, redne predstave gledališč iz Ljubljane in od drugod, večkrat kak koncert v za to preurejeni gimnazijski dvorani, literarni večeri, gostovanja raznih ansamblov — ob vseh teh prireditvah se razvedrimo, olepšajo nam vsakdanjost, postanemo bogatejši za lepo doživetje.

Kako pa je z aktivno kulturno ustvarjalnostjo?

Mladi v osnovni šoli in gimnaziji sodelujejo v pevskih zborih, literarnih krožkih, vsako leto v raznih literarnih nagradnih natečajih, lutkarskih in dramatskih krožkih. Njihova ustvarjalnost je zelo bogata. Izdajajo tudi svoja glasila.

Med odraslimi se več posameznikov ukvarja z literarno in likovno dejavnostjo. Imamo moški pevski zbor, v okolici Kočevja deluje ženski nonet, mnogi se ukvarjajo z glasbeno dejavnostjo.

Mislím, da je v vsakdanji tekmi za boljše življenje in materialne dobrine vendarle še ostalo v ljudeh hotenje in želja po doživljanju in ustvarjanju česa lepega.

Kako so naši borci med NOB praznovali Prešernov dan, se spominja Marjan Tratar v naslednjem sestavku.

Pesnik »Zdravljice« med partizani

Letos slavimo dvajseto obletnico osvoboditve in dvajseto obletnico odloka SNOS o proglativí 8. februarja, dneva smrti velikega pesnika Franceta Prešerna za slovenski kulturni praznik. S prvim praznovanjem tega dne me vežejo zanimivi in lepi spomini.

Bilo je prve dni februarja 1945 v Črmošnjicah. V tej vasi sem se za kratek čas ustavil pred odhodom v partizansko tiskarno »Triglav«. Vedel sem že za odlok SNOS o praznovanju 8. februarja in takoj mi je postalo jasno, da se je tudi v tem kraju potrebno pripraviti na dostojno proslavo. K meni je prišel neznan tovariš, pripadnik nekake kulturniške skupine, in me zaprosil, naj za to proslavo pripravim govor o Prešernu. Ta proslava naj bi bila skupna za vse enote, ki so takrat domovale v Črmošnjicah. Teh ni bilo malo: 1. slovenska artilerijska brigada, vodstvo centralne tehnike KPS, igralci gledališča VII. korpusa, nekaj umetnikov kot Ive Šubic in Alenka Gerlovičeva, številni kurirji in zaščitna četa.

Skrbelo me je, če bom za tako pisano družčino znal spraviti skupaj primeren govor, zato sem se tovarišu krepko upiral, češ da je dosti bolj sposobnih, ki bodo tudi znali bolje od mene pojasniti pomen Prešerna. Toda tovariš mojih ugovorov ni hotel upoštevati in zato sem se moral lotiti dela.

To delo ni bilo lahko. Nisem imel nobene literature o Prešernu, nisem vedel za pomembne datume v njegovem življenju. Kar sem imel, so bili ostanki znanja iz šolskih let in učiteljevanja. Kljub temu sem začel načrtno risati Prešernovo osebnost. Toda zgodilo se je drugače. Prišel je tovariš Milan Škerlavaj Petrač, takrat voditelj vseh tiskarn in mi ukazal, naj nemudoma odidem na moje novo službeno mesto v tiskarno »Triglav«. Ta je bila takrat na Goteniškem Snežniku, torej dober dan hoda od Črmošnjic.

Hodil sem skozi snežni metež, kurirji so me podajali drug drugemu kot nujno pošto, dokler nisem našel kurirja, ki me je pripeljal do samega »Triglava«. Ko sem se prikazal na vratih, me je tovariš Jokl veselo pozdravil in dejal:

»Ravno prav, da si prišel. Zdaj nam boš lahko pripravil Prešernovo proslavo, ki bo jutri zvečer.«

En dan je bilo seveda za pripravo premalo, toda pri partizanih so kaj pogosto pripravljali mitinge zadnje uro. Poleg tega sem imel v žepu že pripravljen govor, ki sem ga napisal za proslavo v Črmošnjicah. Med osebjem tiskarne »Triglav« sem našel nekaj mojih predvojnih učencev s Kočevske in kmalu smo imeli ves program. Še nekaj kratkih vaj in vse je bilo nared.

Zbrali smo se 8. februarja zvečer v naši »dvoranici«, ki je bila drugače podnevi knjigoveznica, zvečer pa učilnica ali klubski prostor. Najprej je tovariš Jokl dal nekaterim tiskarjem in drugim odlikovanja za hrabrost, ki so jih zaslužili, ko so bili še po brigadah, nato pa sem nastopil jaz. Še zdaj se tega spominjam z velikim veseljem, saj so se mi misli o tem velikem človeku takrat še bolj vpletale v takratno naše razpoloženje. Odlomki iz njegovih del, posebno »Zdravljice« ter »Uvoda h Krstu pri Savici« so bili kot nalašč zapisani za naš osvobodilni boj. V očeh poslušalcev sem lahko gledal ponos, da smo Slovenci

rojaki velikega pesnika. Potem je močno zadonela »Zdravljica«, nato »Uvod h Krstu«, zatem pa partizanske pesmi, ki so odmevale v mrzlo februarско noč pod Snežnikom. Naš Matija je raztegnil meh, da so se tresla tla naše barake našega doma v senci smrek.

Naslednjega dne sem prevzel delo korektorja v tiskarni. Kot prvo delo, ki sem ga moral pregledati, mi je prišla pod roke številka »Slovenskega poročevalca«, posvečena Prešernu. Še zdaj se spominjam vsebine: na prvi strani Kidričev članek o pomenu Prešerna za naš narod in boj, slikarja Miheliča Prešernov portret, odlok SNOS o proglasitvi 8. februarja za kulturni praznik.

(TV-15, 9. II. 1965, št. 6)

Ema Štrumbelj

Uspešno delo knjižnice

Ljudska knjižnica Kočevje je začela delovati že leta 1950, kot samostojni zavod pa je bila ustanovljena 1958. Knjižni fond je naraščal za poprečno 400 knjig letno, vse dokler ni bila ustanovljena Temeljna kulturna skupnost Kočevje — zdaj je omogočen letni nakup literature v višini 1500 do 1800 knjižnih enot, kar ustreza našim razmeram. Danes knjižnica razpolaga z 19.600 knjigami in je naročena na 38 različnih časnikov in časopisov.

Glede na izposojno knjig in obisk bralcev je bilo leto 1974 rekordno — izposojenih je bilo 47.667 knjig na dom in 19.086 knjižnih enot v obeh čitalnicah, bralci so obiskali knjižnico 19.391 krat. To je bila najboljša izposoja kočevske knjižnice doslej. Še pred petimi leti je štel knjižni sklad le 13.786 knjig, izposojenih pa je bilo 18.375 knjig.

Knjižnica že nekaj let uspešno sodeluje z osnovnimi organizacijami sindikatov in z njihovo pomočjo pridobiva bralce v delovnih kolektivih. Največ uspehov na tem področju so imele sindikalne organizacije naslednjih organizacij združenega dela: Trikon, LIK, ZKGP, Zidar, Kovinar, Nama, Trgopromet in SDK ter Melamin. Člani teh sindikalnih organizacij imajo vse usluge knjižnice brezplačno.

Plačevanje izposojnine je bilo s septembrom 1974 odpravljeno, odslej plačujejo bralci le enkrat letno članarino. Vsakemu članu knjižnice so v čitalnici brezplačno na voljo vse revije, enciklopedije, slovarji in drugi priročniki.

Posebna strokovna dela, ki jih knjižnica nima na lastnih policah, lahko člani dobijo s pomočjo medbibliotečne izposoje — knjižnica ta dela naroči v Narodni in univerzitetni knjižnici ali drugih velikih strokovnih knjižnicah.

Da bi omogočili branje občanom izven Kočevja, so izposojevališča v Osilnici, v Fari, Podpreski in na Travi. V teh krajih delajo knjižničarji amaterji, izposoja pa je za vse brezplačna. Knjižnica je pripravljena odpreti izposojevališče v katerikoli kraju občine, če bi to želeli tamkajšnji prebivalci.

Za učence prvih razredov osnovne šole in predšolske otroke so v knjižnici enkrat tedensko ure pravljic z diapozitivi. Odziv prvošolcev je zelo dober, težje pa je z obveščanjem predšolskih otrok.

Knjižnica je že 11 let v istih prostorih, knjižni fond in obisk bralcev pa je ta čas dvainpolkrat večji, zato bo selitev knjižnice v sedanje prostore Avta na Ljubljanski cesti velikega pomena. Prostori bodo precej večji, poleg tega pa bo tudi lokacija ugodna, zato pričakujemo, da bo obisk knjižnice še precej porastel.

Likovni salon v Kočevju

Redne likovne in kiparske razstave v salonu so postale pomemben del našega kulturnega življenja. Poti sodobne likovne umetnosti so nam postale bližje in bolj domače. Kako tudi ne, saj deluje Likovni salon že celo desetletje in se je v njem zvrstilo že nešteto razstav. Sredi delovnega vsakdanjika nam postajajo srečanja z umetniki in njihovimi umetninami pravi oddih.

Foto: France Brus

6. november 72

Na koncertu sem. V naše malo mesto je prišla ruska pianistka. Profesor glasbe ves v zanosu napoveduje izjemni dogodek. Zdaj je umetnica pred nami. Séde, položi roke na tipke in zaigra. Ne vidim njenih rok, predaleč zadaj sedim. Rada bi jih videla. Glasba zapolnjuje ves prostor, zdi se mi, da namesto zraka vdihujem njeno lepoto. Rada bi vstala, se prerinila skozi živi zid pred seboj, da bi videla te roke, ki izvablajo tipkam nežne, komaj slišne glasove. Tihi, a vendar čisti in jasni so, polni neke žalosti, da s zaziblješ na njih v mehko otožnost. Oksana igra z vsem telesom, s srcem, z dušo. Daleč sem od njenih rok, a ko zamižim, vidim, kako mehki so njeni gibi, kako urno hitijo prsti in se ustavijo. Potem naenkrat temni akordi preplavijo ves prostor. Klavir podrhtava pod udarci prstov, mogočna melodija, jeza, srd zveni v zraku. Zamižim. V sebi čutim podrhtavanje klavirja, trepetam kot pred očetom, kadar zakriči name. A zopet se melodija umiri zopet postane nežna, tako nežna. Odprem oči. Vidim, kako pianistka dvigne obraz, zagleda se nekam v daljavo in igra, igra...

Utrinki mladosti

UTRIP MLADIH

Branko Štrukelj, 7.g

Suha solza

Česar srce ne trpi,
skozi solze pove.
Solza je bolečine znak,
me ščiplje kakor rak.

Ni je hujše kakor ta,
ki predstavlja vrh vsega.
To je suha solzica,
skrita je na dnu srca.

Ne dobi je človek vsak,
le dobi jo korenjak,
tisti, ki ne joka,
hrani v sebi moč.

Če pa jokaš dan na dan,
mislíš že, da si bolan,
toda to resnica ni,
ker bolezen umišljaš si.

Huje je, če jokaš ne,
ker takrat se vnel je boj,
ki v srcu se vrši
za vse tvoje žive dni.

Srečko Štefanič, 5.c

Moj stric

Stric Štefan je živel ob morju v Portorožu. Med počitnicami je bila naša družina večkrat pri njem. Rad nam je pripovedoval svoje doživljaje iz I. svetovne vojne. Po kosilu si je prinesel v senco gugalnik. Posedli smo okoli njega in ga poslušali. V I. svetovni vojni je bil avstroogrski vojak. Bojeval se je na ruski in italijanski fronti. Vojaki so bili slabo oblečeni in lačni. Nekoč je kompanija, v kateri je bil stric, naletela na široko reko. Povelje se je glasilo: »Preplavajte reko!« Kdor ni znal plavati, je utonil. Stric, ki še nikoli ni plaval, se je opogumil in zabredel v vodo. Pomagal si je z rokami in nogami. Tako se je naučil plavati.

Stric je naredil ob hišici zajčnik. Kadar je imel le malo časa, je nakosil trave in jo odnesel zajcem. Pri opraviu smo mu pomagali, kadar smo le mogli. Ko so zajčki zavohali strica, so začeli veselo migljati z gobčki. Strica so imeli radi. Toda zadnja leta ga je mučila huda bolezen. Umrl je. Težko je bilo slovo od njega. Pogosto in s hvaležnostjo obujamo spomine nanj.

Lilijana Primc, 6.e

Dan žena v našem bloku

Žene našega bloka so praznovale svoj praznik zelo slovesno, čeprav en dan kasneje. Otroci smo jim namreč pripravili kratek, a lep program. Na praznovanju so sodelovali vsi naši otroci in pevska skupina MLADI BISERI, v kateri pojem in jo tudi vodim. Nastopajoče sem pridno učila že ves mesec.

Pričelo se je praznovanje. Stopila sem pred gledalke, bila sem napovedovalka, jim čestitala za praznik in jih pristrčno pozdravila. Napovedala sem prvo točko. Nastopila je sestra Tanja. Sledilo je še deset točk. Na vrsti je bila skupina MLADI BISERI. Na sporedu je imela tri pesmice. Sodeluje šest pevk. Stare smo od 7 do 13 let. Vse smo bile lepo oblečene v modra krila in bele bluzice. Nastopali so še otroci od 4. do 13. leta. Za konec pa smo nastopajoči zapeli pesmico Ringaringaraja. Ko smo končali, so otroci odšli v sosednji prostor in se pogostili. Me pevke MLADI BISERI pa smo postregle ženam z narezkom, sadjem, piškoti in napolitankami. Dobrote so pripravile moja mama, gospa Horvatova in gospa Podobnikova. Dekleta smo odšle k drugim otrokom. Gostili smo se kar v naši bloški knjižnici.

Nastopali smo v lepo urejeni kletni sobici, ki je namenjena zaklonišču. Odrasli stanovalci so jo uredili v lepo dvoranico. V njej smo nastopali trikrat: za novo leto, za pusta, ko je bil ples v maskah, in 8. marec. Ko še ni bila urejena dvoranica, smo nastopali kar v knjižnici.

Vadimo za nastop, ki bo 1. maja. Počastili bomo praznik dela.

Dušan P., 8.d

To sem jaz

Star sem 15 let in že deveto leto hodim v šolo. Pa da ne bi mislili, da me je sram. Kje pa! Ravno nasprotno, ponosen sem na to. Saj veste za rek: »Več znaš več veljaš«.

Sem srednje postave in zelo nagajiv. Tak sem jaz, moj vzdevek pa je Pe... Ne mislite, da nosim v šolo torbo tako kot drugi. Imam usnjeno mapo, notri pa najdeš dva do tri zvezke. Saj veste, imam vse v glavi in to je več vredno, kot če imaš polno torbo zvezkov.

Rad hodim v šolo in kar žalosten sem med prazniki, ko pouka ni. Pravijo, da dobro telovadim in to je tudi res. Da imam »specialno« frizuro, se tudi ne bom zlagal. Na šoli me vsi poznajo in zato me vsi spoštujejo, razen tovarišev in tovarišic.

Zelo rad se ukvarjam s športom. Tudi na raznih tekmovanjih sem dosegel dobre uspehe. Zato me tovariši za telesno vzgojo cenijo. Najraje imam gimnastiko. Rad učim mlajše pionirčke in ponosen sem na to, da me imajo za tovariša.

Ce me želite spoznati, se kdaj oglasite v 8. d.

Goran Mršič, 5.c

V gozdu

Gozd je poln zanimivosti. Najbolje se počutim, če sem v gozdu. Tam je kakor v rajju. Svež zrak, ptičke žvrgole in kakšen zajec ali srna skočita mimo tebe. V gozdu lahko naletiš na jamo, greš vanjo in si jo ogledaš. Lepo je tudi, kadar naletiš na ovijalko. Začneš se guncati. Ovijalka se pretrga in dobiš par bušk. Malo nejevoljen greš naprej. Lahko pa najdeš jelenov rog. Spet si dobre volje. Doma si okrašiš z njim sobo.

Vrhu hriba ležijo razvaline gradu. Po njih hodiš in stikaš, dokler te je volja.

Ko sva prišla s prijateljem iz šole, sva našla v gozdu jamo. Le majhna odprtina je zijala pod veliko skalo. Sonce je sijalo vanjo in sem tako videl

kapnike. Ko sem se še bolj nagnil, sem videl dno. Globoka je bila pet do šest metrov. Ob luči se je zasvetila. Krenila sva domov in se zmenila, da bova šla v nedeljo vanjo.

Mogoče boste uganili, zakaj imam rad gozd.

Romana Ahac, 8.e

Pomlad v meni

Pomlad je čas, ko se začne prebujati spočita zemlja, ko se pokažejo na dan zvončki in trobentice in ko sonce sije močno. Svoje žarke pošlje tudi v srca mladih ljudi, da začnejo navdušeno biti... vsi pričakujejo nekaj lepega.

Lica jim ob toplih, sončnih dnevih pordijo in lasje se jim ovenčajo z veselim navdušenjem mladega bitja.

Tudi jaz imam prav zdaj tak občutek, tudi mene hoče kar razgnati, ko prodira skozi velika šolska okna pomlad, okoli mene pa sedijo sošolci in sošolke. Zdi se, kot da resno poslušajo... toda njihove misli so drugje. Morda vidijo nekje v daljavi lik svoje simpatije ali pa njihove oči neprestano strmijo v drugo klop pri strani in se kdaj srečajo tudi z nagajivimi rjavimi očmi. To prelepo sanjarjenje nam pogosto prekine tovarišičin glas in nam zmoti misli, ki se prikradejo takrat, ko je najmanj treba. Tudi med odmori smo vsi bolj nemirni. Pričakujemo nekaj, kar se bo zdaj zdaj zgodilo, pa ne moremo dočakati. Kdaj stori kdo kaj takega, da se potem sam sebi čudi, samo da bi vzbudil pozornost. Zakaj in katero pozornost? To je zakopano globoko v srcu in čaka... Drugi se mu smeji in pravijo: »Pomlad te meče!« Čisto v dijaškem žargonu, toda dovolj, da mu zardijo lica in nenadoma ima mokre dlani, ker vidi, da ga opazuje tista ali tisti, ki...

Všeč so mi trenutki, ko umikam oči nekam v tla ali pa skozi okno, všeč mi je močnejši utrip srca, sladkoben občutek, ki me za trenutek omami.

O, kako rada te imam — pomlad!

Vladka Kočevar, 6.e

Grdi prepirljivki

Nekega dne gospa Peteršiljkova zaliva rože na terasi. Na nasprotni strani ceste na balkonu zagleda gospo Korenčkovo.

»Dobro jutro, gospa Korenčkova!«

»O, gospa Peteršiljkova! Nisem vas videla. Dobro jutro!«

»Seveda, seveda, na uslugo sem vam!«

»Ali veste, koliko jajčk se da v jabolčno pito?«

»Jaz dam tri.«

»Hvala lepa!«

»Zdaj bi pa še jaz vas nekaj vprašala.«

»Kar izvolite!«

»Koliko surovega masla se da v zdrobov kolač?«

»Meni se zdi, da 50 dkg.«

»Zmotili ste se. Včeraj sem dala 30 dkg.«

»Pa se mi ni zdel preveč dober. Najbrž se da 37 dkg.«

»To je premalo!«

»To že ne bo držalo!«

»Pa bo!«

»Ne, ne bo!«

»Da se 50 dkg!«

»Haha, ali ste neumni! Ali veste, da je to preveč?«

»Ne, 37 dkg je premalo! Še tega ne veste? Slaba gospodinja.«
Zdaj je postala Korenčkova rdeča kakor kuhan rak.

»Zdaj mi je pa tega dosti. Vi me že ne boste zmerjali!«

»Saj vas ne, čeprav ste velika trapa! Mislite, da ne vem, kako ste me zadnjič pri gospe Raketnikovi obrekovali?«

»Kaj pa lažete! Bilo je obratno. Pa še to: Od danes naprej ne bom z vami spregovorila niti besedice več!«

»Saj ni treba! Kdo vas pa potrebuje, šema?«

»Hvala za kompliment!« je zakričala gospa Korenčkova, odhitela čez vrata v stanovanje in jih zaloputnila. Stopila je v stanovanje in mrmrala: »Kdo bi si mislil, da je Peteršiljkova taka prepirljivka!«

Lidija Mavrin, 6.a

Veseli mucek

Mucek vesel sem,
s podstrešja doma.
Miške loviti grem
čez sedem voda.

Zdaj pa je zima
huda prišla.
Miške odšle so tja,
kamor se meni ne da.

Močno sem žalosten,
ker mišk ni več.
Najbolje bo, da se potuhnjeno
vležem na staro peč.

Rok Preložnik, 5.a

Kako sem lovil polha

Igral sem se na dvorišču. Neki gospod me je poklical in mi pokazal polha, ki se je trdno držal na steni garaže. Ker ga nisem mogel doseči z roko, sem naročil prijatelju, naj popazi nanj, jaz pa sem šel po metuljnico, s katero sem ga nameraval sneti s stene. Ko sem prišel nazaj, sem polha s palico nagnal v mrežo in že je bil moj. Ljudje, ki so se ta čas tam nabrali, so me spraševali, kaj bom počel z njim, jaz pa sem pobral mrežo s polhom in odšel domov. Tako sem se izognil nevšečnim vprašanjem.

Doma pa so nastale težave. Iz škatle je polh pobegnil pod omaro. Tokrat mi pri lovu metuljnica ni mogla pomagati. Zato sem ga lovil s škatlo, ker sem se bal njegovih ostrih zob. Ko sem gledal to malo prebrisano živalco, sem stegnil roko in ga pograbil za rep. Gibčno se je zvil in me pošteno ugriznil v prst. Ne od bolečine, ampak od strahu sem skoraj omedlel. Ko sem si opomogel, sem v jezi vrgel nanj svoj plašč. Bil je ujet. Ta naporen lov in krvav prst sta mi dela vedeti, da ga ne bom mogel obdržati v stanovanju. Drugi dan sem ga odnesel v gozd. Šinil je po drevesu navzgor in se mi izgubil izpred oči.

Gordana Lečič, 8.g

Goska

Mama goska — gaga — gag
je izvalila jajčka,
tri so goske en gosak
in pusta kratkosrajčka.

Mama goska gaga gag
plavati jih uri,
goske zvesele se mlak,
a putka jo odkuri.

Mama goska gaga gag
dé ji: Lej prismodo.
Putka čivka: Nak, nak, nak-
jaz že ne grem v vodo.

Peter — prometnik

Mali Peter — bistra glava
mož pomemben je postal,
ker promet nam uravnava,
se šopiri kakor pav.

Včeraj mene je ustavil:
»Res, da si vozila prav,
a pozdravila me nisi,«
mi uradno je dejal.

Moj sošolec

Moj sošolec je nerednež,
kdo, le kdo ga ne pozna?
Je ta fant sicer porednež,
ptice pa le rad ima.

Slovnica ne gre mu v glavo,
matematika težko,
kar pa tiče se narave,
to mu gre zelo lahko.

Lojze Sevšek, 6.e

Prevara

Blizu gozda je živela ugledna
kurja družina. Oče je bil našopir-
jeni petelin Marjan. Sprehajal se je
in s ponosom opazoval člane svoje
družine. Še bolj čvrsto je stopil,
ko je zagledal kokljo s piščanci, ki
so radostno gledali naokrog.

Skozi vrzel v plotu je pokukala
Zvitorepka. Splazila se je skozi in
pogledala, kako bi se približala
putki. V strahu se je ta umaknila
in zakokodakala:

»Vem, kaj te je prineslo sem-
kaj.«

»Toliko bolje!« se oglasi lisica.

Oblizuje si jezik: »Slasten
obed!«

Od nekod priteče pes Sultan.
»Dober dan, Zvitorepka!« jo nago-
vori. »Kaj si že tu? Ti ljubiš pozne
ure.« »Lačna sem.« »O, jaz tudi
nisem sit.« »Ali te gospodar ni na-
hranil?« »Je, pa kaj morem, če se
mi cedijo sline po mesu.« »Poglej
kuža: volk! Slab stražar si!« Sul-
tan jezno zarenči, pogleda okoli se-
be, lisica pa jo popiha v goščavo.
»Za to laž mi boš še plačala!«
vpije za njo. Lisica se mu roga iz
gozda: »Zdaj me pa le zmikasti, če
moreš!« »Ti, tatica malopridna, še
boš prišla!« je brundal prevarani
Sultan.

Lisica je ostala brez kosila.
Sultan je žalosten hodil po dvo-
rišču. Putka-babica je na ves glas
kokodakala in oznanila, da je znesla
jajce.

Metka Šilc, 6.e

Nacek v šoli

Ob zeleni dolini stoji velik, temačen gozd, ki je bogat z iglastim in listnatim drevjem. Njegove svetlo in temno zelene obleke so lepe in gladke. Iz tal so ravno pokukale cvetke v pisanih, žarečih barvah, ki jih božajo sončni žarki

Del teh čudovitih dni pa mora mali ježek Nacek presedeti v šoli, kjer mu prav nič ne ugaja. Čeprav mu stara sova, njegova učiteljica, venomer ponavlja: »Nacek, učenje ti bo pomagalo v življenju!« mu rojijo po glavi vse druge misli, na primer, kako bo na poti iz šole opeharil bogatega Bahireka za vse gumbe.

»Danes bom malo preizkusila vaše znanje, ker se bliža čas spričeval,« je nekega dne rekla sova modrijanka. »No, Nacek, kar pri tebi bom začela. Če boš vse lepo znal, boš dobil lepo oceno. Pa začniva pri računstvu in mi povej, kako boš lepo, pravično razdelil te štiri hruške z Bahirekom?«

»Hmm, sam bom vzel vse, Bahireku pa ne bom nič dal, ker se samo baha,« se oblizne okoli ust Nacek.

»No, to pa ni lepo! Nisem te tako učila, zato mi ne smeš delati sramote. Prijatelju moraš vedno pol deleža odstopiti, če le moreš. Pa pustiva to in mi...«

»Hopla,« je skočil v besedo Nacek, »najprej mi dajte tiste štiri hruške. Saj sem tako izračunal, kajne?!«

Učiteljica ga resno pouči: »Veš, tudi to ni lepo, da nekomu skočiš v besedo in od njega nekaj zahtevaš. Kar tako pa ne gre, fant moj! Vesti se res ne znaš lepo. Mmmm, pa mi povej, kdo je ježev, oziroma tvoj največji sovražnik?«

»Ja, ježi imajo veliko sovražnikov. Mislim, da je moj največji sovražnik sosedov jež Bahirek,« resno odgovori mali.

»Ojjoj, Nacek, saj ti prav ničesar ne znaš! Katere črke pa smo se že učili? Ali morda to veš?«

»Črke, črrrke, čr... Kaj pa je to?«

»Nacek, prav žal mi je, toda moral boš ponovno v 1. razred!«

In tako je moral mali navihani ježek ponavljati 1. razred, kjer je stara sova še vedno zmajevala z glavo nad njegovim znanjem.

Miran Novak, 4.d

Moj medvedek

Ko sem bil še majhen, sem imel plastičnega zelenega medvedka. Želel sem si večjega. Na tretji rojstni dan sem ga dobil. Bil je rumene barve. Zelo vesel sem ga bil.

Že prvo noč je moral z menoj v posteljo; vlekem sem ga za ušesa. Ker sem preveč grdo ravnal z njim, se je glava odtrgala. Bil je jok in stok. Potolažila me je mama, ki je glavo spet prišla. Ko sem ga umazal, ga je očistila z mokro krpo. Potem se je nekaj časa sušil na vrvcu za perilo, obešen za ušesa. Pa je prišla sestrična iz Ljubljane in mi ga hotela vzeti. Skril sem ga pod posteljo.

Mojega medvedka imam še vedno spravljenega v sobi.

Tomaž Levstek, 3.c

Moj psiček

Stanujem na Trati. Ime mi je Tomaž. Nekega dne sem šel v mesto. Na ulici sem zagledal premraženega psička. Mislil sem, da je hud in se nisem upal blizu, toda stisnil sem zobe in ga pobožal. Videl sem, da je ubogljiv. Psiček se mi je smilil, bil je moker in premražen. Nisem dolgo premišljeval, vzdignil sem ga in odnesel domov.

Doma sem ga posušil in mu dal v skodelico mleka. Na mene se je zelo navadil. Vsak dan sva odšla v gozd. Ime sem mu dal Muri. Navadil se je tudi na druge otroke. Ko smo prišli domov, nas je pozdravil tako, da je skočil na nas in majal z repom. Kadar smo se lovili, je tekel za nami.

Moj Muri je bil tudi zelo pameten. Vedno me je spremljal v šolo, domov se je vračal sam. Avto ga nikoli ni povozil, ker je pogledal na cesto, preden jo je prečkal.

Nekega dne je Muri izginil. Vsi smo bili zaskrbljeni. Drugi dan nas je čakal pred vrati in nam prijazno migal z repom. Tako je ostal Muri moj in sva bila velika prijatelja.

Igor Papič, 1.c

Muc in mišek

Na pragu muc sedi
in na miš preži.
Miš pa z vogla se smeji.
O, ti muc neumni ti,
misliš, da si kos mi ti?!

Muca pa to razjezi
in se v miško zapodi.
A takrat izza vogla gospodinja prileti
in na muca se zjezi.
muc podrl je vazo, oje, oje, ojeje.

Miš v luknjo zdaj zbeži,
muc na pragu žalostno sedi,
gospodinja pa na tleh čepi
in pobira kup smeti.

Matjaž Jakšič, 8. razred osn. šola Vas-Fara

Pesem

Na svetu je
dve milijardi lačnih ljudi,
na svetu je
prav toliko bomb.
Zakaj delajo bombe?!
Zakaj ne peko kruha za lačne ljudi?!
Potok žubori in drevesa cveto in ptički pojo
Kdo bo odgovoril?

Metač

Otrok s pšeničnimi lasmi

Vsa zadihana je bila. Pšenično rumeni lasje so ji padali na čelo. V rokah je držala šmarnice, pravkar nabrane. Da, še rosa je polzela po drobnih zelenih stebelcih. S toliko ljubeznijo jih je tiščala v roki, s toliko otroško skrbnostjo jih je božala s pogledi. Sreče, ki jo je najprej skušala zadržati zase, ni mogla več prikriti. Pogledala me je in se lahko nasmejala.

»Kam pa neseš tako lepe šmarnice?«

»Tršiči.«

»Pa imaš rada tršico?«

»Rada. Ona ima mene tudi rada.«

Njeno žvrgolenje pa se je naenkrat utišalo, zastalo, ko je v mojih rokah zagledala smrekovo vejico z zamolklo rdečimi ženskimi socvetji.

»Kam pa ti neseš to rožo?«

»V šolo jo nesem.«

»Tršiči? A imaš ti tudi rada tršico, a ima ona tebe tudi rada? A...? Zakaj pa...?« je spet kar vrelo iz nje.

Zakaj?

Moja duša se je v hipu spremenila v hrepenenje, tako veliko, tako silno, ta... Ko bi si mogla priklicati, otroka — tistega pravega, najboljšega, najiskrenejšega otroka. Vse, vse, kar imam, bi dala, da bi samo, samo še enkrat nabirala šmarnice ali pa marjetice... za tršico, ki jo »imam rada in ima ona mene tudi rada.« Samo še enkrat!

Otrok s pšeničnimi lasmi!

Kadarkoli se spomnim nate, čutim tisti opojni vonj po šmarnicah in rosi na njih. Pa tudi tisto smrekovo vejico, ki sem jo pred vrati našega razreda nekajkrat prelomila, še prav dobro vidim pred seboj. Takrat ti še nisem odgovarjala na tvoje »zakaj«, nisem mogla odgovarjati, sram me je bilo. Danes bi ti vendarle rada povedala vse, vse...

Veš, naš profesor je obljubil, da bo spraševal. Pa smo premišljevali, kako bi ga premotili. Potem, no, potem sem nesla v šolo tisto vejo — zaradi ženskih socvetij, ki so bila na njej... Ker, ker... Da profesor ne bi... Da, zato, samo zato sem, ja sem jo...

Vem, ne razumeš. Prav je tako. Čisto prav, veš, čisto prav... Želim tebi in sebi, da še dolgo ne bi ničesar tega razumel.

Pa še nekaj te prosim:

Oprosti mi,

moj ljubi otrok s pšeničnimi lasmi.

Alenka Ožura

Kosilo državljana X

družina državljana X je zbrana za mizo pri kosilu kot poglavar z vso potrebno avtoriteto pri tem vsakodnevnem pomembnem opravilu bere časopis ker se spodobi rohni in se jezi nad vojno v vietnamu nad vsakovrstnimi agresijami zgraža se nad nehumanostjo divjaštvom grobstvo človeka seveda nekega imaginarnega človeka ki v njegovem spodobnem okolju ne obstaja pri tem prisoli svojemu prvorojencu krepko klofuto ker ga zmoti sredi njegovega vsakodnevnega opoldanskega razglabljanja o občesvetovni situaciji ker mu hoče povedati da ga je tovarišica v šoli pohvalila ne pozabi zatuliti dajmimirmulcneotesani.

Vidka
Ljuba mama

Oprosti mi, ker ...
ker nisem dobra kot ti.
Verjemi mi,
poslušam tvoje svete.
Ne veš,
kako rada bi jih izpolnjevala ...
Ampak včasih je to tako težko!
Zakaj?
Tega pa res ne vem.
Pa ...
Oprosti mi!
Razumi me!
Saj vem, da me boš razumela.
In zelo upam,
da mi boš oprostila.

Vidka
Ko odhajam v šolo ...

Bodi pridna!
Pokimam.
Saj bom, pridna bom.
Sem že?
Potem bom pa še.
Bom res?
Moram!

Anica Mohar

Trenutek sreče

Zagledala sem te v parku,
kako si hodila
med nežnimi cvetovi grmov
in se sklonila k marljivi čebeli.
Želela sem te prijeti,
pa je ostala praznina

Sprehajala si se po ulicah
našega mesta,
delila veselje in radost —
vendar vse samo za hip.
Tedaj bi te rada ujela
in spet si bila nič.

Obiskala si me
in se smehljala,
poslala mi žarek sonca
skozi majhno lino
na moje premraženo srce

Bila sem srečna,
vse dokler nisem spoznala ...
Sreča —
le trenutek si.

Anica Mohar
Odšla sva

Odšla sva spet,
vsak svoji samoti naproti
pa sva komaj občutila
kako topel je stisk dveh rok.
Odšla sva!
Preprosto.
In zdaj sva spet
kar sva bila —
človek
kako čudno ubog.

Vse,
vse je dobilo drugi obraz
ta čas,
drevesa, hiše, nebo in ceste,
kakor da nikamor več ne drže
a meni je vseeno
komu podam roko.

Odšla sva spet
vsak svoji samoti naproti.
Reci mi,
kolikokrat bo še treba oditi
in za vselej pustiti ob cesti
drobec srca.

Iskanje

Med nebotačniki,
med asfaltnimi cestami,
med hitečimi množicami,
med avtomobili, raketami,
med atomskimi bombami
te iščem ...
med blazneži,
med samopožigalci in gangsterji,

med mirom in vojnamí,
med svetovnimi krizami,
med podlimi spletkami
te iščem ...
med željami,
med stoletnimi sanjami,
med hrepenenjem, utvaro,
med neizprosnimi bolečinami,
med neštetimi razočaranji,
te iščem,
človeško srce.

Romana Murn, 6.e

Drevo

Poleg moje rodne hiše v Predgradu se je spomladi vzpenjala pod nebo mlada breskev. Na vejicah so se kazali zeleni listi. Razkošno je dvigala svoje veje. Pod njenim vznožjem je rastle dokaj zelena trava. Minevali so dnevi; breskev je že docela ozelenela. Zibala se je v rahlem pomladnem vetru. Vsak dan sem jo hodila gledat. Oče je postavil poleg nje majhno klopco.

Poletje. Breskev je jela cveteti. Belo cvetje se je ponosno košatilo na svetlo rjavih vejah. Kako rada sem sedela ob jasnih večerih na klopci! Cvetela mi je pred očmi. Tudi starejši ljudje so jo prišli gledat. Ob njej sem prebila veliko ur.

Jesen je čas obiranja sadja. Tudi moja breskev je dobro obrodila. Na vejah so ji viseli sočni plodovi; veje so se kar upogibale. Mamica mi je rekla, naj jo oberem. Končno sem se odločila. Vzela sem veliko posodo in odšla na vrt. Stopila sem na klopco in pričela. Posoda se je hitro polnila. Kmalu je bilo drevo obrano. Polno posodo sočnih breskev sem odnesla v shrambo.

Pričelo je snežiti. Njene veje so se upogibale od snega. Bala sem se, da se bodo zlomile. Zato sem jo vsako jutro otresla. Še dolgo je moje drevesce počivalo v zimskem spanju. Odpočilo se je. Kmalu bo prišla pomlad in breskev bo znova ozelenela.

Prispevki mladih so vzeti iz šolskih glasil:

Utrinki mladosti — gimnazija Kočevje

V objemu gozdov — osnovna šola Kočevje — višja stopnja

Potoček — osnovna šola Kočevje — nižja stopnja

Doma smo ob Kolpi — osnovna šola Vas-Fara

ŠALJIVE OD TU IN TAM

Kljukec

Utrinki mladosti

Špricmalarija (znanstvena razprava)

Špricmalarija je zelo stara bolezen. Obstaja skoraj, odkar obstajajo šole, in bo obstajala, dokler bodo obstajale šole in v njih živeči dijaki in profesorji — najvišje razviti sesalci. Povzročitelj je bacil špricmalarius. V razmeroma redkih primerih se pojavi že v osnovni šoli, v večini le pri tistih dijakih, ki ne nameravajo nadaljevati šolanja. Zato so dijaki prvih razredov srednjih šol proti bacilu špricmalariusu imuni razen redkih izjem, ki to pravilo v topoglednem smislu potrjujejo. Prave epidemije pa razsajajo v višjih vključno drugih razredih trikrat do štirikrat letno. V zelo hudih okoliščinah, (prim. razsajanje šolskih nalog, vse-spolšno spraševanje), tudi večkrat.

ZNAČILNOSTI: Špricmalarius napada navadno ene in iste dijake. Organizem postaja proti njemu vse bolj neodporen. Bolniki postanejo za obdobje dveh do treh let kronični.

PREVENTIVA: Praktično je nemogoča, oziroma neuspešna. Mogoča in uspešna bi bila le v začetku, ko se bolezen pojavi, če ne bi bila bolezenska znamenja opazna razmeroma precej pozno. Bolezen le v zelo redkih primerih traja en dan. Opazimo jo po drugi, tretji, četrti okužbi, ker je čas okužbe najbolj značilen.

POSLEDICE: Bolniki se specializirajo v izvrstne simulante z rahlo omejenimi izjavami, prošnjami (prim. Tovariš profesor, prosim, če me ne bi danes vprašali, jaz bi bil rajši vprašan aritmetiko... Tovariš profesor, jaz bi bil raje vprašan v četrtek ali pa v petek, ne, ne, v soboto. — Potem v soboto manjka.) Bolniki večkrat padajo — na koncu leta in na popravnih izpitih.

Postanejo zelo apatični. Niti najmanj se ne potrudijo, da bi se znebili špricmalariusu. Nadaljnjim okužbam se izpostavljajo hote (kdaj pa kdaj z gorečo pomočjo staršev in starih staršev.) Tak bolnik ljubi mir.

Špricmalarius spada v sistem višje razvitih špic. V istem deblu so še skupine nižje razvitih špic, o katerih obstajajo trenutno zgolj hipoteze.

Utrinki mladosti

Aforizmi iz zadnje klopi

Kar se lahko naučiš danes, pusti za jutri, ker se ti jutri morda ne bo treba naučiti!

Vse je relativno — tudi ocene. Zato jih ne jemljite resno!

Vzornik naj ti bo rokohitrec. Izuril se boš v skrivanju plonk listov!

Misli eno, govori drugo — in kimaj! (Miltachen!)

Molk je zlato — toda ne v gimnaziji!

Zdrav duh v zdravem telesu. Zato čim večkrat obišči zdravnika med poukom.

Utrinki mladosti

Mali oglasi

ZARADI selitve v Ljubljano (na faks) prodam večjo količino cvekov po enotni ceni 0,50 dln. Šifra: MATURANT

NUJNO potrebujem — zaradi bližajoče se konference — večje količine znanja. Ponudbe pod: ŠPRICARJI

RAZGLAS: Klub kadilcev gimnazije razpisuje novo delovno mesto predsednika kluba. Interesenti naj se zglašijo pri upravnem odboru vsako sredo med delovnim časom (9,35 — 9,55). Pogoji VEČLETNA PRAKSA (1 škatlica F 75 na dan).

Darja Žužek

O petici

Dovolite, da vam predstavim enega najbolj redkih elementov v gimnazijskih klopeh — petico. Da ima zelo malo ljubkovalnih imen, se spozna po tem, ker petica pri profesorjih ni priljubljena. Njeno uradno ime je pet, odlično. Le-ti imeni se slišita izza katedra le ob največjih praznikih. No, pa si jo malo oglejmo!

TEHNIČNI POUK: Petica je sestavljena iz dveh krajših črt, od katerih je ena vodoravna in se opira na drugo, navpično. Navpična pa je pritrjena na polkrogu poljubnega radija. Priznati moram, da jo profesor zelo malo uporablja, zato mu pisava petic vedno znova dela težave. Ne, res ni tako enostavno napisati jo. Najprej se mora odločiti za velikost radija, nato mora paziti na ustrezni ostril kot in še na debelino. Zaradi tako zamotanega navodila pisanja petice se ji profesor tembolj izmika.

BIOLOGIJA: Petica spada k zelo redki vrsti šolske simbioze ali sožitja. Živi skupno s Pridnitisom. Učenci, kdaj pa kdaj tudi profesorji, se zelo borijo za razširitev te vrste, a žal do zdaj ni pomagalo še nobeno umetno gnojilo.

SLOVNICA: Odlično — samostalniško rabljen pridevnik navadno v ednini, ki mu sledi glagol v mirnem velelnem naklonu: sedi!

FIZIKA: Če upoštevamo težo nalivega peresa, volumen črnila in trenje peresa ob redovalnico, je takoj jasno, da za prosti pad, ko pade pet, porabi profesor precej kalorij, kar se mu pozna v kratkobesednosti. Doda le besedico: dobro, gremo dalje... Poraba kalorij je obratnosorazmerna z dolžino pohvale, ki sledi.

MATEMATIKA: Petica je naravno število, vendar pa ni prav nič naravno, če jo pri matematiki tudi dobiš.

KEMIJA: Petica nastane s segrevanjem profesorjeve dobre volje, ki reagira z znanjem učenca. Katalizatorji v obliki prišepetovalcev navadno niso potrebni. Petica se zelo rada spaja z drugimi molekulami, kar pomeni, da je njena molekula zelo malo obstojna.

ZGODOVINA: Pisanih virov ni, izročila pa pravijo, da petica nima pestre zgodovine.

ZEMLJEPIS: Gospodarstva pa ne izboljšuje.

PROSIM dijaka, ki mi je zadnjič ukradel poljub, da mi ga vrne. Šifra: GIMNAZIJKJA

NEZANANEGA tatu, ki je zadnjič ukradel francosko vadnico, vljudno prosim, da jo obdrži še do konca leta. Potem naj mi jo vrne za popravni izpit. Šifra: LJUBIM MATERIN JEZIK

PRISEGAM (že devetindevetdesetič), da se bom začel učiti. Morebitne pritožbe sprejemam pod šifro: NIKOLI NI PREPOZNO

PROFESORJI! Ko vam bo zmanjkalo cvekov, se zglasite pri meni. Rad vam jih bom vrnil. Šifra: CVEKAR

KAZALO

Uvodnik	1
Kočevskim razgledom na pot	2
USTVARJAMO	3
Peter Vovk: V dolinici Jelenovega studenca	3
Rudolf Mohar: Pesem udarnikov	6
Rudolf Mohar: Partizanski Rog	7
Vekoslav Figar: Zimska noč	9
Igralki	9
Marija Sulman: Epilog neke mladosti	9
Franc Lovšin: Ko bomo nadljudje	11
Past	11
Grabež	11
Nimam sreče	11
Jutro	12
Marjanca Kočever — Colarič: Pojdi, greva...	12
Uokvirjena med zidovi	12
Beseda zate	13
Ves čas za menoj	13
Jutro	14
Rado Meglič: Major, ustreljeni boste	14
OGLEDALO ČASA	17
Fran Saleški Finžgar: Moje službovanje v Kočevju	17
Srečko Štefanič: Moj stric	20
Vekoslav Figar: Med kočevskimi Slovenci (Spominski zapis)	23
Marjan Tratar-Učo: Rojstvo pionirske pesmi	28
Franc Ožbolt: Mladi pionirji	29
SLIKE DANAŠNJIH DNI	30
Anton Prelesnik: Naravni rezervati in njih pomen	30
Vinko Rakovič: Kočevski tekstilec nekdanj in danes	33
Branka Tomšič: Na vasi je lepo	36
Branimir Podlogar: Iz šole — v delovno organizacijo	36
Julij Gregorič: Srečanje z risom	37
Vera Kalčič: Najvažnejše je, da se dobro razumemo	38
Anton Ožbolt: Grajšev lovski krst	39
Matjaž Krivec: Matjaž in Jane ob Rinži	40
Brane Dekleva: Odlična športnica	42
KULTURNO DOGAJANJE	43
V Kočevju je bil ustanovljen kulturni klub	43
Mirko Levstek: Temeljna vsebinska zasnova Kočevskih razgledov	45
Marjan Mrvar: Delavska godba Kočevje	46
Dragica Janša: Ob slovenskem kulturnem prazniku	47
Marjan Tratar-Učo: Pesnik Zdravljice med partizani	48
Ema Štrumbelj: Uspešno delo knjižnice	49
Likovni salon v Kočevju	50
6. november 72	50
UTRIP MLADIH	51
Branko Štrukelj: Suha solza	51
Srečko Štefanič: Moj stric	51

Lilijana Primc: Dan žena v našem bloku	51
Dušan P.: To sem jaz	52
Goran Mršič: V gozdu	52
Romana Ahac: Pomlad v meni	53
Vladka Kočevar: Grdi prepirljivki	53
Lidija Mavrin: Veseli mucek	54
Rok Preložnik: Kako sem lovil polha	54
Gordana Lečič: Goska	55
Peter prometnik	55
Moj sošolec	55
Lojze Sevšek: Prevara	55
Metka Šilc: Nacek v šoli	55
Miran Novak: Moj medvedek	56
Tomaž Levstek: Moj psiček	56
Igor Papič: Muc in miš	57
Matjaž Jakšič: Pesem	57
Metač: Otrok s pšeničnimi lasmi	58
Alenka Ožura: Kosilo državljana X	58
Vidka: Ljuba mama	59
Ko odhajam v šolo	59
Anica Mohar: Trenutek sreče	59
Odšla sva	59
...Iskanje	60
Romana Murn: Drevo	60
ŠALJIVE OD TU IN TAM	61
Ključek: Špricmalarija (znanstvena razprava)	61
Aforizmi iz zadnje klopi	61
Mali oglasi	62
Darja Žužek: O petici	62

KOČEVSKI RAZGLEDI — izdaja Kulturni klub pri Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij Kočevje. Ureja uredniški odbor. Glavni in odgovorni urednik Mirko Levstek. Naslovna stran Stane Jarm, tehnični urednik Cveto Obranovič. Naslov uredništva: Trg zbora odposlancev 30, 61330 Kočevje. Izhaja do trikrat letno. Tiska tiskarna Kočevski tisk Kočevje.

Po mnenju ustreznega republiškega organa št. 421-1/72 z dne 14. januarja 1975 šteje revija Kočevski razgledi med proizvode, za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.